

Bijlage

Onderzoek naar de gevolgen van de coronacrisis

Rekenkamercommissie Nieuwegein

24 maart 2021

T. (Tom) Plat MA

A.W.R. (Lex) van Doorn MSc

drs. A. (Annelieke) van den Heuvel

Projectnummer: PO017475

Correspondentienummer: DH-2203-0974a

Classificatie: Vertrouwelijk

BMC Onderzoek
Laan van Zuid Hoorn 70
2289 DE Rijswijk

KVK 32078667
www.bmc.nl
IBAN NL91ABNA0504035754
BTW NL80.86.63.598 B.01

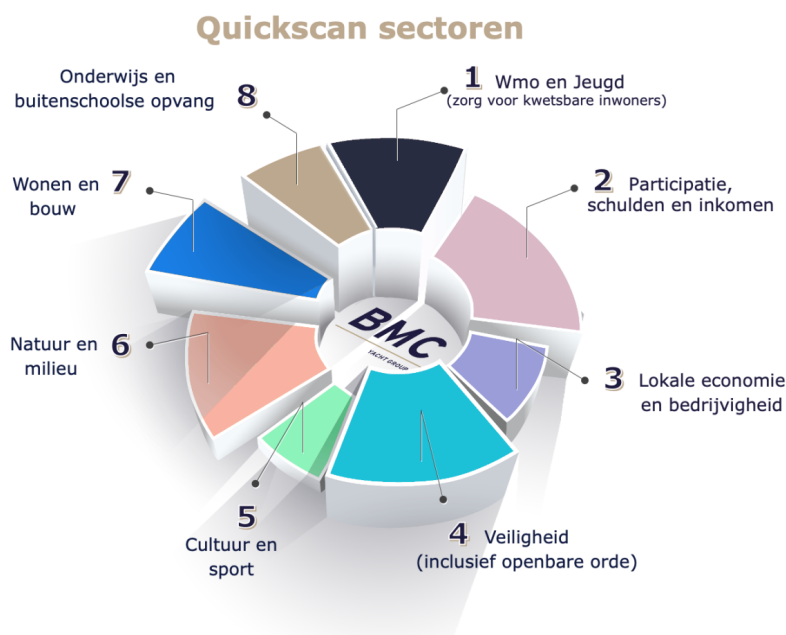
Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Onderzoeksverantwoording	1
1.1 Deskresearch	1
1.2 Leeswijzer	2
Hoofdstuk 2 Wmo en Jeugd	3
2.1 Landelijke ontwikkelingen	3
2.2 Lokale situatie	5
2.3 Aandachtspunten	7
Hoofdstuk 3 Lokale economie en bedrijvigheid	10
3.1 Landelijke ontwikkelingen	10
3.2 Lokale situatie	11
3.3 Aandachtspunten	15
Hoofdstuk 4 Handhaving en Veiligheid	17
4.1 Landelijke ontwikkelingen en trends	17
4.2 Lokale situatie	18
4.3 Aandachtspunten	22
Hoofdstuk 5 Cultuur en Sport	24
5.1 Landelijke ontwikkelingen	24
5.2 Lokale situatie	24
5.3 Aandachtspunten	26
Hoofdstuk 6 Natuur en Milieu	28
6.1 Landelijke ontwikkelingen	28
6.2 Regionale en lokale situatie	29
6.3 Aandachtspunten	30
Hoofdstuk 7 Wonen en Bouw	32
7.1 Landelijke ontwikkelingen	32
7.2 Lokale situatie	34
7.3 Aandachtspunten	35
Hoofdstuk 8 Onderwijs en buitenschoolse opvang	37
8.1 Landelijke ontwikkelingen	37
8.2 Lokale situatie	38
8.3 Aandachtspunten	39

Hoofdstuk 9 Participatie	41
9.1 Landelijke ontwikkelingen	41
9.2 Lokale situatie	42
9.3 Aandachtspunten	46

Hoofdstuk 1 Onderzoeksverantwoording

Deze quickscan heeft de mogelijke impact van de coronapandemie op verschillende beleidsterreinen van de gemeente Nieuwegein in beeld gebracht. Naast de lokale economie en bedrijvigheid, zijn voor deze scan de impact op de Wmo en jeugdhulp, veiligheid, cultuur en sport, natuur en milieu, woningbouw, onderwijs en participatie onderzocht. Per sector is gekeken naar de landelijke trends, de lokale situatie en welke best practises hiervoor zijn te formuleren.

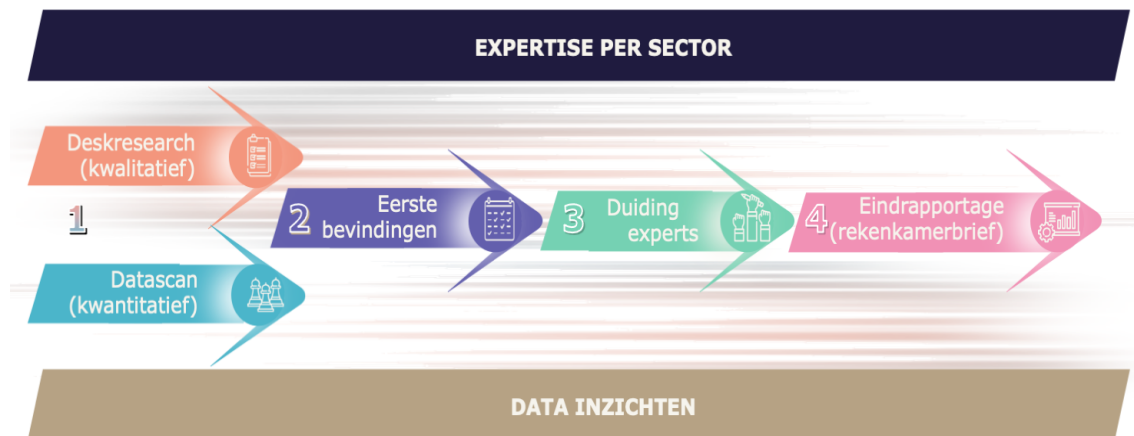
1.1 Deskresearch

Voor deze quickscan is deskresearch uitgevoerd en gebruikgemaakt van openbare kwalitatieve bronnen en openbare data, zoals:

- Landelijke media
- Coronapapers.nl
- Actuele onderzoeksrapporten
- Lokale beleidsnota's
- Informatienota's
- Benchmarks
- CBS Statline
- SCP
- RIVM

Op basis van de eerste analyse is een notitie van bevindingen opgesteld die met experts op ieder vakgebied is gedeeld voor een nadere duiding en aanvulling. Op basis van deze sessie(s) zijn aandachtspunten benoemd per sector. Deze zijn verwerkt in een eindrapport.

Het onderzoek is ingestoken vanuit het handelingsperspectief van zowel de raad als het college. Vanuit de geformuleerde aandachtspunten en mogelijkheden kan de raad het college aansporen stappen te ondernemen.

1.2 Leeswijzer

In de komende hoofdstukken volgen de eerder genoemde sectoren. Ieder hoofdstuk kent dezelfde indeling. Eerst wordt ingegaan op de landelijke ontwikkelingen om vervolgens vanuit dat perspectief te kijken naar de lokale situatie. Er wordt gekeken naar het lokale beleid, relevante ontwikkelingen en gebeurtenissen in de gemeente of de regio. Om de ontwikkelingen te duiden zijn ook cijfers meegenomen, voor zover beschikbaar voor de betreffende sector. Met behulp van experts is voor iedere sector gekeken naar best practices (indien beschikbaar).

Hoofdstuk 2 Wmo en Jeugd

2.1 Landelijke ontwikkelingen

De continuering van zorg aan kwetsbare inwoners tijdens de coronaperiode is niet alleen een belangrijke, maar ook een uitdagende taak. Zorgverleners, wijkteammedewerkers en jeugdhulpverleners moeten de coronaregels naleven en tegelijkertijd zorg blijven bieden aan kwetsbare inwoners. De coronacrisis vraagt meer flexibiliteit van medewerkers, gemeenten en betrokken organisaties dan ooit tevoren. Met name tijdens de eerste lockdown kon de zorg niet of in mindere mate geleverd worden, bijvoorbeeld door een tekort aan persoonlijke beschermingsmiddelen. Dit had grote gevolgen voor de kwaliteit van zorg, maar nog steeds blijft de levering van zorg een heikel punt door alle geldende maatregelen.

Jeugd

De maatregelen en de twee lockdowns hebben blijvende gevolgen voor de continuering van de zorg. Vanuit het Rijk is naar aanleiding van de coronacrisis het verzoek gekomen om in beeld te brengen welke jongeren jeugdhulp nodig hebben. Op basis van deze inschatting dient de gemeente in samenspraak met de zorgaanbieders meer maatwerk te leveren.¹ Zorgaanbieders hebben in kaart moeten brengen op welke wijze zij hun zorg opnieuw kunnen inrichten, zodat deze voldoet aan de anderhalve meter maatschappij en het voorkomen van besmetting met corona.

Uit onderzoek van de Jeugdautoriteit, die een rondgang deed langs 81 instellingen, bleek dat de meeste van deze jeugdhulpinstellingen moeite hebben met de complexiteit van de uitvoering van de hulp als gevolg van alle coronamaatregelen. Door de anderhalve meter maatregel konden veel behandelingen niet of met verlies van kwaliteit doorgaan. Daarnaast geven jeugdhulpaanbieders aan dat het hen tegenvalt hoe de ondersteuningsmaatregelen vanuit de gemeente geregeld zijn. De samenwerking met gemeenten wordt door de zorgaanbieders over het algemeen als wisselend ervaren. Wel zijn er positieve ervaringen opgedaan met digitale zorg.² In december 2020 is er een tweede lockdown afgekondigd, waarvan de gevolgen nog onbekend zijn, maar een verdere inzet op de ontwikkeling van digitale zorg ligt wel in de lijn der verwachting.

De Universiteit Leiden deed onderzoek naar kindermishandeling tijdens de eerste lockdown. Zij schatten dat het aantal slachtoffers hiervan significant hoger is als gevolg van de lockdown. Dit zou met name het gevolg zijn van emotionele verwaarlozing, verwaarlozing van het onderwijs en een gebrek aan aandacht en liefde.³ Ten opzichte van kinderen met werkende ouders hebben kinderen van ouders met een laag opleidingsniveau een tien maal hoger risico op huiselijk geweld. Voor kinderen van werkloze ouders geldt dat zij een drie keer hoger risico lopen.

¹ Nederlands Jeugdinstituut (2020). Continuering van ondersteuning en zorg.

² Jeugdautoriteit (2020, 2 juni), 'Tweede corona-quickscan jeugdhulpaanbieders'.

³ Universiteit Leiden (2021, 13 januari), 'Kindermishandeling tijdens de eerste lockdown'.

Wmo

Gemeenten moeten ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. De gemeente geeft daarvoor thuis ondersteuning via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015).⁴ Ook Wmo-zorgaanbieders hadden problemen met het continueren en aanbieden van zorg aan (nieuwe) cliënten. Tijdens de eerste lockdown was er een groot tekort aan persoonlijke beschermingsmiddelen en was er onduidelijkheid over het handhaven van de anderhalve meter regel tijdens huisbezoek of vervoer.⁵

Veel zorgbehoevenden hebben hieronder geleden. Net als bij veel jeugdhulpcliënten is een groot deel van de begeleiding of dagbesteding in de eerste golf de wacht aangezegd, waarna men geleidelijk is overgegaan op digitale vormen van begeleiding. Uit cliëntervaringsonderzoek van onder andere BMC blijkt dat dit digitale substituut maar ten dele voldoet aan de behoeften van de Wmo-doelgroep, die bovendien ook niet allemaal digitaal zijn onderlegd.

Meerkosten Wmo en Jeugd

Als gevolg van de crisis zijn er op allerlei vlakken meerkosten ontstaan binnen de zorg voor kwetsbare inwoners. De extra kosten voor Wmo en jeugdhulp bestaan uit drie onderdelen:

1. Meerkosten volgend uit de coronamaatregelen, zoals persoonlijke beschermingsmiddelen, extra inhuur door hoog verzuim en kleinere groepen.
2. Doorlopende kosten die niet meer gedekt werden door inkomsten (kosten door niet geleverde zorg). Door corona hebben de meeste zorgaanbieders, met name in de eerste golf, minder productie kunnen draaien. De vaste lasten van met name personeel en locaties liepen gewoon door. Hiervoor is een compensatieregeling ingesteld door het Rijk.
3. Kosten voor uitgestelde zorg. Door de maatregelen en uitval van personeel hebben cliënten zorg niet ontvangen, maar dit kan later zorgen dat dezelfde zorg alsnog nodig is. Of dat er juist zwaardere zorg nodig is omdat er niet tijdig is ingegrepen (bijvoorbeeld, er was opvoedondersteuning nodig, inmiddels is de situatie ook door thuisscholing en stress door situatie en werkeloosheid zo geëscaleerd dat uithuisplaatsing nodig is). In sommige gevallen is minder zorg nodig geweest (bijvoorbeeld een kind met een stoornis in het autismespectrum had minder stress door minder reisbewegingen dan normaal en meer structuur thuis, waardoor minder behandeling nodig was). De kosten voor uitgestelde zorg zijn onmogelijk te voorspellen en we kunnen pas achteraf, als de crisis en maatregelen afgelopen zijn, de kosten proberen vast te stellen. In ieder geval kunnen gemeenten deze situatie aangrijpen als kans om te leren en innoveren waar mogelijk als er positieve resultaten zijn.

⁴ Rijksoverheid. 'Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)'.

⁵ Rijksoverheid (2020, 14 december). 'Vragen over het coronavirus zorg en vervoer'.

Zorgaanbieders en gemeenten in de knel

De extra kosten en de aanzienlijke productieverliezen hebben ertoe geleid dat zorgaanbieders aan de ene kant meer geld uitgaven en aan de andere kant veel geld zijn misgelopen. Hierdoor zijn er bij verschillende zorgaanbieders liquiditeitsproblemen ontstaan en is het voortbestaan van enkele aanbieders in het geding.

Er is in het afgelopen jaar niet in alle gevallen de gecontracteerde zorg geleverd door de zorgaanbieders. Dit heeft gevolgen voor de rechtmatigheid van de lasten, omdat er immers niet altijd een prestatie is geleverd. Om te voorkomen dat zorgaanbieders failliet gaan, hebben gemeenten een continuïteitsbijdrage gedaan. Hierdoor konden de zorgaanbieders hun 'aangepaste' taak blijven uitvoeren.⁶ Voor gemeenten levert dit op termijn problemen op in het kader van de financiële verantwoording; ze hebben namelijk een bijdrage gedaan waarvoor geen prestatie is geleverd.

Om de lopende contracten tussen gemeenten en aanbieders aan te passen aan de gewijzigde zorgvraag, meerkosten als gevolg van de coronacrisis en zorgcontinuïteit is er een 'Model addendum' beschikbaar gesteld door de VNG en het Rijk. Het model kan integraal gebruikt worden.⁷ Tot slot is het van belang dat de gemeente en de zorgaanbieder overeenstemming bereiken over de verantwoording van de continuïteitsbijdrage. Volgens de Commissie BBV (Besluit Begroting Verantwoording) - die zorgt voor eenduidige uitvoering en toepassing van het BBV door decentrale overheden - dient de gemeenteraad expliciet betrokken te worden bij het besluit voor toekenning van dergelijke bijdragen.⁸

2.2 Lokale situatie

Sinds 2013 werkt de gemeente Nieuwegein in Lekstroomverband met andere gemeenten samen in het sociaal domein. Er is een samenwerkingsagenda transformatie sociaal domein vastgesteld, waarin gezamenlijke opgaven staan. Dit gaat onder andere om wonen en zorg, Wmo, doelgroepenvervoer, jeugdhulp, passend onderwijs en werk. Daarnaast is er sprake van een gezamenlijke regionale backoffice (RBL) voor de inkoop en administratie van de jeugdhulp en Wmo, ondergebracht in gastgemeente Houten. In het Bestuurlijk Platform Sociaal Domein Lekstroom (BPSDL) zijn de wethouders sociaal domein van de samenwerkende gemeenten vertegenwoordigd. Op gemeentelijk niveau zijn Wmo, Jeugdwet, Leerplichtwet en Participatiewet/Wsw ondergebracht bij de afdeling Geynwijs. In het tweede kwartaal van 2020 werd in een brief van het college aan de raad al gecommuniceerd over een stijgende trend in aanmeldingen bij Geynwijs, vooral in het aantal en de zwaarte van de aanmeldingen van jeugdigen.⁹

Rond huiselijk geweld en kindermishandeling werkt de gemeente Nieuwegein samen met Samen Veilig Midden-Nederland (waaronder Veilig Thuis Utrecht en SAVE-team Nieuwegein vallen). Een van de doelstellingen is het vergroten van de bewustwording van inwoners en professionals en de meldingsbereidheid.

⁶ Commissie BBV (2020). Rechtmatigheid en corona-maatregelen in de jeugdzorg, Wmo en pgb.

⁷ VNG (2020). Model addendum beschikbaar voor lopende contracten jeugdhulp en Wmo.

⁸ Commissie BBV (2021). Vraag en antwoord Corona & Rechtmatigheid.

⁹ Brief van B&W aan raad (2020) Corona-update 16. 2020-341.

Bij het structureel en in samenhang aanpakken van problematiek werkt Nieuwegein met verschillende organisaties samen, waaronder de woningcorporaties, Werk en Inkomen Lekstroom (WIL), politie en MOvactor. Voor maatschappelijke opvang en beschermd wonen werkt Nieuwegein met de overige Lekstroomgemeenten samen en met centrumgemeente Utrecht.

Op het gebied van Wmo-voorzieningen zijn de uitgaven fors toegenomen (opgenomen in de begroting 2021). Dit wordt veroorzaakt door onder andere tariefsverhoging en andere normtijden bij huishoudelijke ondersteuning, invoering van het abonnementstarief en stijging van individuele begeleiding van cliënten. De inkomsten laten een neerwaartse beweging zien als gevolg van het abonnementstarief (bijdrage van cliënten is niet meer inkomensafhankelijk).

Net als veel andere gemeenten kampt de gemeente Nieuwegein met een financiële onzekerheid in het sociaal domein voor de aankomende jaren. Het sociaal domein legt al jaren een grote druk op de gemeentelijke begroting.¹⁰ Er is in de afgelopen jaren gezocht naar mogelijkheden en maatregelen binnen het sociaal domein om de tekorten daar terug te dringen. Deze zijn in de begroting van 2021 verwerkt. Er zijn intensiveringen doorgevoerd op het terrein van maatschappelijke opvang en beschermd wonen en de invoering van de Wet Inburgering en laaggeletterdheid. Het resultaat van dit alles maakt vanaf 2021 integraal onderdeel uit van het meerjarig begrotingssaldo. Het jaar 2021 kent, zoals voorspeld, nog een tekort. Ook de jaren daarna sluiten net onder nul, maar alle maatregelen zijn erop gericht om vanaf 2024 de lasten voor het sociaal domein binnen de budgetten die daarvoor beschikbaar zijn gekomen op te vangen.

We zien dat de coronacrisis op een aantal onderdelen in het sociaal domein voor extra inspanningen heeft gezorgd. Enkele activiteiten worden niet (verder) opgepakt, veelal vanwege de financiële opgave waarmee het sociaal domein en de gemeente Nieuwegein zijn geconfronteerd. Wmo en Jeugd kenden extra niet-voorzienbare uitgaven, waardoor de reserve van het sociaal domein sneller is uitgeput dan begroot.

De gemeente Nieuwegein heeft zo'n 3.800 inwoners (2018¹¹) met een Wmo-maatwerkarrangement. Daarnaast zijn er zo'n 1.220 jongeren (eerste helft 2020) die gebruikmaken van jeugdhulp, jeugdbescherming of jeugdreclassering. In het afgelopen jaar hebben hulpverleners een toename gezien van situaties in gezinnen waarbij de veiligheid van kinderen in het gedrang is geweest. Oorzaak hiervan zijn de langdurige coronamaatregelen.

Met betrekking tot jeugdhulpverlening houden in Nieuwegein zowel de scholen als de instellingen contact met leerlingen en cliënten. Daar komen af en toe zorgwekkende situaties uit voort. Soms helpt een gesprek, of het bieden van een luisterend oor om de situatie te verlichten.

¹⁰ Gemeente Nieuwegein (2020, 5 november), Programmabegroting 2021-2024.
<https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Nieuwegein/59fdaad6-4c6b-4f73-8622-2c80efc332ce>

¹¹ Recentere data is niet beschikbaar voor de gemeente Nieuwegein.

In sommige gevallen blijven er situaties bestaan waarin het beter is voor kinderen om in een stabiele veilige omgeving te verblijven. Wanneer er sprake is van direct gevaar of escalaties dan wordt uiteraard direct Veilig Thuis ingeschakeld.¹²

Uit onderzoek van de Universiteit Leiden wordt geschat dat zo'n 39.000 kinderen slachtoffer zijn geworden van kindermishandeling tijdens de eerste lockdown. Wanneer je deze landelijke schattingen vertaalt naar de gemeente Nieuwegein (landelijk percentage kinderen dat slachtoffer is van kindermishandeling * schatting aantal 0-18-jarigen in Nieuwegein), dan gaat dit om ongeveer 140 kinderen. Dit zijn geen harde cijfers en betreffen schattingen waarbij meerdere variabelen van invloed zijn. Echter, de schatting geeft wel aan dat dit een bestaand en serieus probleem is waarvoor de ogen niet gesloten mogen worden.¹³ Kindermishandeling komt niet enkel voor in fysieke vorm, maar des te vaker in emotionele vorm. De gevolgen op sociaal-emotioneel, cognitief en gedragsmatig niveau stapelen zich op en zijn zichtbaar tot in de volwassenheid en kunnen leiden tot allerlei vormen van gedragsproblemen en psychische problemen.¹⁴

2.3 Aandachtspunten

Op basis van de bevindingen uit de quickscan komen we tot de volgende aandachtspunten.

Maak afspraken met zorgaanbieders, passend bij de huidige situatie

Het continueren van zorg en leveren van zorg aan nieuwe cliënten is van groot belang. Het is daarom belangrijk om afspraken te maken met zorgaanbieders die passen bij de huidige situatie, zodat zij hun zorgactiviteiten kunnen voortzetten. Inmiddels zijn vanuit het Rijk en de VNG verschillende (financiële) afspraken gemaakt over de extra kosten (bijvoorbeeld voor de huur van extra ruimtes en de inzet van meer personeel) en er is een regeling continuïteitsbijdrage opgezet (voor het bieden van financiële ruimte en zekerheid aan zorgaanbieders). Ons advies is om niet voor de lange termijn afspraken te maken of om hard te sturen op huidige afspraken. De toekomst is – zeker nu – moeilijk te voorspellen. Een scenarioaanpak (idealiter ontwikkeld met zorgaanbieders) is in dit soort situaties nuttiger.

Faciliteer digitalisering in de zorg

De coronacrisis heeft noodgedwongen geleid tot digitale innovatie in de zorg. Veranderingen die al langer op de agenda stonden zijn nu in sneltreinvaart naar voren gehaald. Het blijft voor bepaalde doelgroepen, met name binnen de Wmo, lastig om mee te gaan in deze ontwikkeling aangezien niet iedereen digitaal onderlegd is. De gemeente zou op dit vlak met zowel devices als trainingen kunnen faciliteren in de ondersteuning.

¹² AD (2020, 31 maart), Kinderen steeds vaker in de knel doordat ze langer thuiszitten: noodopvang is snel nodig.

<https://www.ad.nl/utrecht/kinderen-steeds-vaker-in-de-knel-doordat-ze-langer-thuiszitten-noodopvang-is-snel-nodig~af94dd04/>

¹³ Universiteit Leiden (2021, 13 januari). 'Kindermishandeling tijdens de eerste lockdown'.

¹⁴ Universiteit Leiden (2018). Emotionele mishandeling en verwaarlozing van kinderen de late gevolgen en behandeling.

De gemeente ondersteunt ook al kinderen met devices die uit gezinnen komen die het zelf niet kunnen betalen. Een dergelijke regeling zou dus ook toegepast kunnen worden op de Wmo-doelgroep.

Betrek de gemeenteraad bij de toekenning van een continuïteitsbijdrage of meerkosten

De continuïteitsbijdrage is een vergoeding van een gemeente aan een zorgaanbieder, met als doel instandhouding van de zorgcapaciteit. Dit betekent in de praktijk dat het college zal afwijken van de vastgestelde begroting. Voor de verantwoording is het van belang dat de gemeenteraad expliciet betrokken wordt bij dit proces.

Ontwikkel Nieuwegeinse aanpak voor huiselijk geweld en kindermishandeling

Doordat veel tijd binnenshuis wordt doorgebracht, neemt de druk op kwetsbare gezinnen toe. Dit kan leiden tot een vergrote kans op huiselijk geweld en (emotionele) kindermishandeling. Het is van belang om toezicht bij bekende gezinnen te intensiveren. Zorg hierbij voor alternatieve en laagdrempelige meldmogelijkheden. Creëer bijvoorbeeld 'time-out locaties' waar kwetsbare gezinnen tijdelijk uit elkaar gehaald kunnen worden. Verschillende organisaties hebben hier al aandacht voor. Zo heeft Veilig Thuis in samenwerking met Vice en De Bovengrondse een campagneposter ontwikkeld om aandacht te vragen voor huiselijk geweld tijdens de coronacrisis.

Ondersteun jongeren en faciliteer sociale interactie

De maatregelen zijn voor jongeren steeds minder goed vol te houden.¹⁵ De coronacrisis heeft tot gevolg dat steeds meer jongeren zich eenzaam en ongelukkig voelen. Door een gebrek aan contact met leeftijdsgenoten voelen zij zich vaker geïsoleerd. Naast de economische crisis heeft de coronacrisis dus ook sociale gevolgen voor jongeren. Sociale contacten zijn belangrijk voor jongeren. Door sociale contacten vormen zij eigenheid en ontwikkelen ze sociale vaardigheden. Huisartsen zien steeds meer pubers uit stabiele gezinnen ontsporen, vanwege de ervaren uitzichtloosheid en depressies.¹⁶ De problemen leiden tot meer opnames in de jeugdzorg. 150 wethouders luiden inmiddels de noodklok: in een brandbrief aan de regering wijzen zij op de uitzichtloosheid onder jongeren en vragen om meer mogelijkheden voor jongeren.¹⁷

Investeer daarom als gemeente Nieuwegein in activiteiten waarbij jongeren sociale interactie met elkaar hebben. Focus daarbij vooral op zaken die wel kunnen. In verschillende Nederlandse gemeenten worden manieren bedacht waarop jongeren ondersteund kunnen worden. Zo realiseerden de gemeenten Amersfoort en Utrecht een fitnesspark en buitenfitness voor jongeren. Digitaal zijn er ook mogelijkheden. De gemeente Vught organiseerde een online escaperoom en Den Haag een online festival.¹⁸

¹⁵ Nederlands Jeugdinstituut (2021). *Gevolgen coronacrisis grote uitdaging voor jongeren.*

¹⁶ Volkskrant (2021) *Huisartsen over de pandemie. Ik zie pubers uit stabiele gezinnen totaal ontsporen.*

¹⁷ EenVandaag (2021). *Brandbrief van 150 wethouders 'Binnen coronaregels is meer perspectief voor jongeren mogelijk.'*

¹⁸ VNG (2021). *Praktijkvoorbeelden: jongeren en corona.*

Volgens het Nederlands Jeugdinstituut is het meest van belang om te luisteren naar wat jongeren willen en daar op in te spelen.¹⁹ Daarnaast is het belangrijk om acute, laagdrempelige hulp te bieden.

¹⁹ Nederlands Jeugdinstituut (2021). *Bied jongeren een laagdrempelige hulp.*

Hoofdstuk 3 Lokale economie en bedrijvigheid

3.1 Landelijke ontwikkelingen

Eind 2019 waren de geluiden over de economie en de sociale zekerheid zeer positief: de economie groeide met 1,8%, wat vooral was toe te schrijven aan de toegenomen werkgelegenheid. Daarnaast daalde het bijstandsvolume met 4,3%. De daling van het bijstandsvolume werd op dat moment voornamelijk veroorzaakt door de afname van de instroom. De uitstroom bleef in 2019 ongeveer gelijk. De daling van het bijstandsvolume en de economische groei was een beeld van hoogconjunctuur die werd gekenmerkt door een groot aanbod van banen en werk.

Dit economische sentiment veranderde drastisch toen eind februari 2020 de eerste effecten van de coronapandemie op de economie zichtbaar werden. Huishoudens hebben volgens het CBS in het eerste kwartaal van 2020 bij elkaar 2,7% minder uitgegeven dan in het laatste kwartaal van 2019 (de grootste daling sinds 1988, meldde het CBS). De overheidsconsumptie nam met 1,4% af. In februari 2021 maakte het CBS bekend dat de Nederlandse economie in 2020 met 3,8% is gekrompen. De grootste krimp ooit gemeten en groter dan tijdens de kredietcrisis. Toen werd op het dieptepunt een krimp van 3,7% gemeten.

In maart 2020 is het aantal aanvragen voor algemene bijstand ten opzichte van februari 2020 gestegen met 54% en in april 2020 was het stijgingspercentage 78% (op basis van 158 onderzochte gemeenten). In mei 2020 nam dit percentage aanvragen weer af, maar lag dit alsnog hoger dan voor de coronacrisis²⁰. Daarnaast is het aantal werklozen in de afgelopen drie maanden gestegen van 131.000 naar 404.000 in juni. Dat is 4,3% van de beroepsbevolking.²¹ Op 15 december 2020 ging de 'harde' lockdown in. De verwachting is dat deze lockdown verdere gevolgen zal hebben voor het bijstandsvolume. De harde lockdown heeft tot gevolg dat alle niet-essentiële winkels hun deuren moesten sluiten.

Op landelijk gebied zijn er brede pakketten met maatregelen die meermaals zijn verlengd of aangepast. Grofweg bestaan deze pakketten uit:

- Tegemoetkoming inkomsten, vaste lasten en salarissen (NOW-, TOGS- en TOZO-regelingen).
- Uitstel van betaling van belastingen en heffingen.
- Versoepeling van kredieten (MKB-regeling en overbruggingsleningen, et cetera).

Het Ministerie van SZW heeft een aantal rechtmatigheidseisen gesteld ten aanzien van de TOZO-regeling. De gemeente toetst of de aanvrager voldoet aan de gestelde criteria van de TOZO-regeling. Het niet voldoen of het niet kunnen aantonen dat er voldaan is aan de criteria, levert een fout of onzekerheid op in de rechtmatigheid. Dit kan leiden tot een terugvordering van de TOZO-gelden vanuit het ministerie.²²

²⁰ CBS (2020) Aantal werklozen in juni gestegen tot 404.00.

²¹ Divosa (2020). Pieak in aanvragen bijstand voorbij, uitstroom blijft dalen.

²² Rijksoverheid (2021). *Beleidsregel hardheid Tozo-1 gepubliceerd*

3.2 Lokale situatie

Net als in de rest van Nederland, hebben inwoners en lokale ondernemers het zwaar. De gemeente Nieuwegein kampt met grote uitdagingen. Door de coronacrisis hebben het toerisme, de evenementenbranche en de middenstand in de eerste helft van 2020 een grote klap gehad. De laatste weken van december en de eerste weken van januari vielen grotendeels weg door de tweede lockdown. De gevolgen worden het meest gemerkt in de horeca, de detailhandel en de evenementenbranche.

Via de verschillende corona-updates informeert het college de raad over actuele ontwikkelingen en maatregelen, waaronder economische maatregelen. In de koersnota 2021²³ zijn enkele maatregelen opgenomen die een financieel effect hebben voor de gemeente: *'In de brief van 15 mei 2020 is aangegeven dat wij het besluit hebben genomen om de huren in de commerciële plint in ieder geval tot half juni op te schorten. Inmiddels heeft het college een aanvullend besluit genomen. Hierbij maakt zij onderscheid tussen retail (winkels) en horeca. Voor de winkels sluit de gemeente aan bij de uitspraak van de branchevereniging voor retail. Dit betekent voor retail: - 50% kwijtschelding huur in de maanden maart, april en mei 2020; - Voor de maand juni 2020 uitstel van betaling voor 50% van de huur tot maximaal eind 2021.'*

Op de gemeentewebsite zijn alle economische regelingen voor ondernemers op een speciale webpagina vermeld.²⁴ Hier vinden ondernemers de regels rondom click-en-collect die op 10 februari 2021 zijn ingegaan, de provinciale regelingen en de rijksregelingen. Daarnaast biedt de gemeente de mogelijkheid aan ondernemers om in gesprek te gaan met Werk en Inkomen Lekstroom (WIL), waar zij onder meer terecht kunnen voor hulp bij betalingsregelingen voor de vaste lasten, een doorverwijzing naar hulporganisaties en inzicht in beschikbare (corona)regelingen.

Ook vanuit het college wordt actief gecommuniceerd naar ondernemers. De gemeente staat open voor gesprekken met ondernemers om te kijken hoe bepaalde dingen door kunnen gaan. Daarnaast probeert de gemeente vaart te maken met bepaalde onderwerpen. Een voorbeeld is het rondetafelgesprek over de arbeidsmarkt, waarin de gemeente met ondernemers en onderwijs in gesprek is gegaan. Ook is er vaart gemaakt met de voortgang van de stadsmarketing. Op verschillende manieren wordt gezocht naar manieren om ondernemers zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen. Een mooi voorbeeld daarvan is het platform Koop lokaal, dat door stadsmarketing is opgezet.²⁵

²³ Nieuwegein (2020), Koersnota 2021.

https://www.nieuwegein.nl/fileadmin/bestanden/Bestuur_en_organisatie/Financien/Koersnota_2021.pdf. Geraadpleegd op 6 februari 2021.

²⁴ Nieuwegein (2021), Ondernemers. <https://www.nieuwegein.nl/coronavirus/ondernemers>. Geraadpleegd op 6 februari 2021.

²⁵ Ellengoor, Ellie (2021), Bericht van wethouder Ellie Ellengoor.

<https://www.youtube.com/watch?v=mBrSKf3G-Hk>. Geraadpleegd op 10-02-2021.

Tabel 1 geeft het aantal toekenningen van de NOW-regeling per gemeente weer, het totaalbedrag en het gemiddelde bedrag per aanvraag. Opvallend is dat zowel het totaalbedrag als het gemiddelde NOW-bedrag in de gemeente Nieuwegein hoger ligt dan in de overige gemeenten. Een mogelijke verklaring is dat de gemiddelde bedrijfsgrootte in Nieuwegein groter is dan in de overige gemeenten.

Tabel 1 Toekenningen per gemeente (NOW-Inzichtelijk²⁶, peildatum 11 februari 2021)

	Aantal toekenningen	Totaalbedrag	Gemiddeld bedrag
Nieuwegein	599	€ 69.277.893	€ 115.655
Alkmaar	873	€ 51.708.810	€ 59.231
Dronten	206	€ 7.457.521	€ 36.202
Den Helder	275	€ 17.592.664	€ 63.973

Via de gemeentelijke website en de sociale media worden ondernemingen voorgelicht over de landelijke coronasteunmaatregelen waarvan een deel door de WIL of BghU wordt uitgevoerd. Daarnaast zijn alle ondernemers in de stad meerdere malen actief benaderd met een hart-onder-de-riemkaartje en een uitnodiging om in gesprek te gaan met de burgemeester of de wethouder Economische Zaken. Horecaondernemers hebben (waar dat kan) ruimere terrasmogelijkheden. Tot slot is vanuit stadsmarketing de actie Koop lokaal gestart om daarmee het lokale bedrijfsleven te ondersteunen.²⁷

De coronacrisis heeft een duidelijk effect op het consumentenvertrouwen. In tabel 2 zijn het consumentenvertrouwen, het economisch klimaat en de koopbereidheid berekend. Dit is gedaan op basis van opvattingen en verwachtingen van Nederlandse consumenten ten aanzien van de algemene economische ontwikkelingen en de eigen financiële situatie. We zien dat zowel het consumentenvertrouwen als het economisch klimaat in lijn liggen met het landelijk gemiddelde. De koopbereidheid is iets minder negatief dan het landelijk gemiddelde.

Tabel 2 Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid 2020 (Bron: CBS Statline)

	Consumentenvertrouwen		Economisch klimaat		Koopbereidheid	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Nederland	-1	-20	-1	-40	-1	-8
Utrecht	5	-19	5	-39	6	-5
Noord-Holland	0	-21	1	-39	0	-10
Flevoland	1	-16	-5	-33	5	-4

²⁶ NOW-Inzichtelijk (2021), NOW Regeling inzichtelijk. Op basis van data van UWV en CBS. <https://now-inzichtelijk.nl/> Geraadpleegd op 11 februari 2021.

²⁷ Bestuursrapportage (2020), Bestuursrapportage 2020. <https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Nieuwegein/0aaaecf1-c506-44f6-8ab6-fb5559eddea8> Geraadpleegd op 11 februari 2021.

Specifieke cijfers over faillissementen op gemeentelijk niveau zijn niet beschikbaar. We zien wel dat 189 ondernemingen in de provincie Utrecht een faillissement hebben aangevraagd. Een jaar eerder waren dit er 282.²⁸ Uit landelijke berichtgeving blijkt dat het aantal faillissementen historisch laag was in 2020. Een eerste verklaring hiervoor zijn de landelijke steunmaatregelen die veel ondernemingen 'levend' houden. Een tweede mogelijke verklaring – en kanttekening – is dat cijfers over het aantal gestopte ondernemers zonder dat een faillissement is uitgesproken door een rechtbank niet duidelijk zijn. Het beeld kan daarom vertekend zijn.

Tabel 3 Faillissementen 2020 (Bron: CBS Statline)

	Bedrijven en instellingen		Bedrijven, instellingen en eenmanszaken		Natuurlijke personen met eenmanszaak	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Nederland	3192	2689	3774	3161	582	472
Noord-Holland	569	544	649	626	80	82
Utrecht	323	214	41	25	282	189
Flevoland	117	86	23	17	94	69

²⁸ CBS (2021), Minder faillissementen in 2020.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/02/minder-faillissementen-in-2020>
 Geraadpleegd op 11 februari 2021.

In tabel 4 is de spreiding van de banen over de verschillende sectoren volgens de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) te zien. De sectoren waarin de meeste banen in Nieuwegein zijn, is de zakelijke dienstverlening (21%), gezondheids- en welzijnszorg (18%) en handel (17%). Als we met de overige benchmarkgemeenten vergelijken zien we dat Nieuwegein een flink aandeel in banen en in de informatie en communicatie (10%) heeft. De verwachting is dat in 2021 de horecasector, vervoer- en opslag, zakelijke dienstverlening en gezondheidszorg weer groeien.²⁹

Tabel 4 Aantal banen per sector (Bron: CBS Statline)

	Alkmaar	Den Helder	Dronten	Nieuwegein
Landbouw, bosbouw en visserij	0%	2%	4%	0%
Nijverheid en energie (inclusief bouw)	10%	12%	5%	7%
Handel	19%	19%	32%	17%
Vervoer en opslag	4%	8%	3%	6%
Horeca	5%	7%	5%	5%
Informatie en communicatie	3%	1%	3%	10%
Financiële dienstverlening	4%	2%	2%	2%
Verhuur en handel van onroerend goed	1%	2%	1%	0%
Zakelijke dienstverlening	14%	10%	25%	21%
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	6%	0%	0%	4%
Onderwijs	7%	0%	0%	6%
Gezondheids- en welzijnszorg	24%	33%	14%	18%
Cultuur, sport en recreatie	2%	2%	4%	2%
Overige dienstverlening	1%	2%	2%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Bedrijfsvestigingen (N)	10.885	3.235	4.055	5.555

²⁹ Rabobank (2021), Sectoren herstellen moeizaam van coronacrisis.
<https://www.rabobank.nl/bedrijven/cijfers-en-trends/coronacrisis/#:~:text=De%20coronacrisis%20raakt%20de%20sectoren,overige%20zakelijke%20diensten%20met%2016%25.>

3.3 Aandachtspunten

We zien dat de gemeente Nieuwegein gedurende de coronacrisis goed contact probeert te onderhouden met ondernemers. En dat de gemeente een faciliterende rol vervult door ondersteuning te bieden bij het aanvragen van verschillende regelingen waar ondernemers aanspraak op kunnen maken. Op basis van onze bevindingen hebben we de volgende aandachtspunten geformuleerd.

Pak als gemeente Nieuwegein de rol van facilitator en aanjager

Ondernemers verwachten van de gemeente een proactieve en faciliterende rol als het gaat om het ontplooiën en uitrollen van initiatieven. Het is goed om ondernemers hierover te laten nadenken, maar zorg dat de initiatieven ook gedragen en gefaciliteerd worden door de gemeente. Denk daarbij niet alleen aan capaciteit en middelen, maar ook aan het wegnemen van belemmerende regelgeving.

Ook investeren in accountmanagement kan daarbij helpen. Zo kan de gemeente tijdelijk extra fysieke en digitale noodloketten openen met ondersteuning op maat. Daarnaast kan de gemeente hulp bieden bij het inzicht geven in de verschillende beschikbare regelingen waar ondernemers en zelfstandigen aanspraak op kunnen maken. De coronamaatregelen volgen elkaar in rap tempo op. Het is daarom aan de gemeente om de gemeentelijke website te voorzien van actuele informatie over dienstverlening en hoe een ondernemer van welke instrumenten en initiatieven gebruik kan maken.³⁰

Steun Nieuwegeinse ondernemers financieel

Er is sprake van een asymmetrische crisis. Dat wil zeggen dat op sommige plaatsen wordt doorgewerkt, maar dat op andere plaatsen de productie stilvalt of ondernemers hun deuren moeten sluiten. Vanuit het Rijk zijn verschillende noodpakketten met maatregelen geformuleerd, maar ook de gemeente kan ondernemers financieel ondersteunen. Dit kan zij doen door belastingkortingen, vrijstelling van gemeentelijke belastingen (OZB, waterschaps-, toeristen-, reclame-, BIZ- en precariobelastingen) en uitstel van betalingen te realiseren. Voor zelfstandigen kan financiële steun eventueel opgeschaald worden. We zien bij een aantal gemeenten initiatieven waarbij de consument wordt aangemoedigd om lokaal te consumeren en te kopen. Om de detailhandel in het centrum te ondersteunen is in Nieuwegein de campagne Koop lokaal gestart, in samenwerking met de stadsmarketing.

Wees coulant met regels en vergunningen

Veel sectoren zitten in zwaar weer en hebben het moeilijk. De horeca en de evenementenbranche kunnen tegemoetgekomen worden door regels voor maaltijdbezorging en afhaal te verruimen. Hierbij kan ook gedacht worden aan het verlengen van verruimde terrastijden.

³⁰ VNG (2020) '10 adviezen over ondernemersdienstverlening in relatie tot de tweede coronagolf'. <https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/10-adviezen-vanuit-ondernemersdienstverlening.pdf>

Herwaardeer de Nieuwegeinse economische visie; zet in op metatrends

De coronacrisis heeft grote invloed op het economisch beleid. Dit vraagt om een herwaardering van visies, doelen en prioriteiten op het lokale economisch beleid (de huidige economische visie van Nieuwegein dateert uit 2017). Het economisch beleid vanuit het Rijk is in de afgelopen jaren veranderd van een topsectorenbeleid naar een kennis- en innovatiestrategie.

Ons advies is om bij de doelstellingen op de lange termijn af te stappen van een puur sectorale aanpak, naar een aanpak die is gericht op metatrends, zoals innovatie, verduurzaming en digitalisering. Jaag innovatie, verduurzaming en digitalisering aan in zowel de sterke als minder sterke sectoren binnen de gemeente Nieuwegein. Houd hierbij het people-planet-profitprincipe in gedachten.

Zet in op om-, her- en bijscholingstrajecten

De verwachting is dat bepaalde sectoren, met name in de horeca-, evenementen- en toerismebranche, nog jaren hinder gaan ondervinden van de coronacrisis.³¹ In andere sectoren is de vraag naar arbeidskrachten groot. Voorbeelden hiervan zijn de zorg, het onderwijs en de logistieke sector. De energietransitie biedt eveneens kansen voor werkgelegenheid voor inwoners uit Nieuwegein. Om inwoners aan het werk te houden kan de gemeente voorzien in loonsubsidie, eventueel gecombineerd met een om-, her-, of bijscholingstraject. Dit kan leiden tot kostenvoordelen en heeft ook positieve sociale effecten doordat personeel uit een sociaal isolement blijft. Het is verder van belang om in te zetten op behoud van banen. Het is in sommige gevallen mogelijk middels loonkostensubsidie mensen aan het werk te houden. In het hoofdstuk 'Participatie' gaan we hier nader op in.

Help jongeren structureel bij het zoeken naar werk of stages

Het coronavirus is het minst schadelijk voor jongeren, maar toch worden zij hard geraakt. Zo is de jeugdwerkloosheid fors gestegen. Maar liefst tussen de 15% en 25% van de jongeren heeft geen werk. Uit onderzoek van de Radboud Universiteit blijkt dat werkloosheid aan de start van de carrière nadelige gevolgen heeft. Door krapte op de arbeidsmarkt starten jongeren vaker onder hun niveau of gaan van tijdelijk contract naar tijdelijk contract. Dit heeft gevolgen op meerdere vlakken. Het leidt tot onzekerheid en zorgt ervoor dat mensen zich in hun privéleven minder snel verbinden aan bijvoorbeeld een partner of een hypotheek. Negatieve effecten worden versterkt door al bestaande aspecten: voor de coronacrisis was er al sprake voor een tekort aan huizen voor starters en jongeren met een studieschuld. De groep lageropgeleiden stroomt minder vaak door naar een vast contract. Stages waaraan zij vaak een baan overhouden, vinden geen doorgang of worden afgebroken. De gemeente kan jongeren helpen door structureel hulp te bieden bij het zoeken naar werk of stages.³² Ook kan de gemeente natuurlijk zelf stages en leerwerkplekken aanbieden om niet alleen jongeren aan zich te binden, maar ook om de vergrijzing binnen de gemeentelijke organisatie in de toekomst op te vangen.

³¹ UWV (2020) 'Coronacrisis: impact op de werkgelegenheid verschilt per sector'.
<https://www.uwv.nl/overuwv/Images/uwv-coronacrisis-impact-sectoren.pdf>

³² Volkskrant (2020). *Corona zet de toekomst van jongeren in de wacht 'Het zag er zo rooskleurig uit'*

Hoofdstuk 4 Handhaving en Veiligheid

4.1 Landelijke ontwikkelingen en trends

Eén van de belangrijkste taken van de overheid is de zorg voor openbare orde en veiligheid. Op lokaal niveau is de gemeente hiervoor verantwoordelijk. Door de coronacrisis heeft veiligheid en handhaving van de openbare orde op gemeentelijk niveau een nieuwe dimensie gekregen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de handhaving van de coronaregels op lokaal niveau. Onlangs is de bevoegdheid voor handhaving in de openbare ruimte overgedragen van de veiligheidsregio's naar de burgemeesters.³³

De handhaving op de coronaregels vindt in de praktijk plaats door de politie en boa's. Doorgaans zijn het de boa's die ingezet worden om ervoor te zorgen dat de maatregelen worden nageleefd. Zij hebben de bevoegdheid om organisaties, ondernemers en burgers aan te spreken wanneer de maatregelen niet worden nageleefd. Het niet naleven is sinds kort in strijd met de Coronawet. Overtreding van de coronaregels kan leiden tot een bestuurlijke strafbeschikking of boete.³⁴ Naar aanleiding van de invoering van de avondklok waren er landelijk op verschillende plaatsen rellen. Daarnaast hebben er verschillende incidenten plaatsgevonden tijdens demonstraties tegen het coronabeleid.

Naast de druk op de politie heeft handhaving van de coronaregels een grotere druk gelegd op de inzet van boa's. In verschillende gemeenten klagen boa's dat de druk op hen is toegenomen. Zij worden extra ingezet voor de handhaving van de coronaregels. Hierdoor maken zij langere dagen. Daarnaast geven boa's aan te maken te hebben met kortere lontjes en meer agressie en geweld. Dit heeft er onder andere toe geleid dat meer boa's uitgerust gaan worden met een wapenstok. In 2021 wordt hiervoor een eerste pilot gestart.

Behalve de handhaving op de coronaregels zijn er andere effecten te verwachten, die invloed kunnen hebben op de openbare orde en veiligheid op lokaal niveau. Uit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de gemeenten Amsterdam en Arnhem, blijkt dat er verschillende factoren een effect hebben op de lokale openbare orde en veiligheid.³⁵

In figuur 1 zijn de hoofdactoren van invloed beschreven.

³³ Binnenlands Bestuur (2020, 9 oktober). 'Coronawet: burgemeesters krijgen meer bevoegdheden'.

³⁴ Team Coropol, Binnenlands Bestuur (2020). 'Openbare orde en veiligheid bespiegelingen Covid-19 lokaal voor gemeenten, politie en justitie'.

³⁵ Team Coropol, Binnenlands Bestuur (2020). Openbare orde en veiligheid bespiegelingen Covid-19 lokaal voor gemeenten, politie en justitie.

Figuur 1 Hoofdfactoren die een effect hebben op de openbare orde en veiligheid op lokaal niveau

 Houding burgers	 Gelegenheids-structuur	 Sociaaleconomische effecten	 Consequenties werkwijzen instanties
- Afname van draagvlak voor coronamaatregelen onder burgers (m.n. jongeren); verzet neemt toe, burgerlijke ongehoorzaamheid ook - Toenemende verschillen in houding (waarden) tussen (groepen) burgers ten opzichte van coronabeleid	- De Gelegenheidsstructuur voor criminaliteit en overlast verandert fundamenteel: - Van offline naar online - Van buitenshuis naar binnenshuis - Georganiseerde criminaliteit ondervindt beperkingen en nieuwe mogelijkheden	- Naast een gezondheidscrisis is er een heviger wordende economische crisis: - Werkeloosheid neemt toe en zwarte economie stort in, dit treft in het bijzonder kwetsbare doelgroepen - Aantal (dreigende) faillissementen neemt toe	- De werkwijzen van professionals in het OOV-domein zijn ingrijpend veranderd: - Het contact met uiteenlopende doelgroepen is afgenomen - Interventies (bijvoorbeeld in het kader van PGA) kunnen moeizaam worden uitgevoerd

Bron: Team Coropol, Binnenlands Bestuur (2020). Openbare orde en veiligheid bespiegelingen Covid-19 lokaal voor gemeenten, politie en justitie

Naast de hierboven genoemde factoren, benoemen de onderzoekers ook 'interveniërende factoren'. Hierbij kan gedacht worden aan langere dagen met mooi weer in de zomermaanden, zogeheten 'straatweer', en de Ramadan of oudejaarsnacht.

4.2 Lokale situatie

In het Integraal Veiligheidsplan van de gemeente Nieuwegein valt te lezen dat voordat de coronacrisis begon, er een positieve ontwikkeling was in het veiligheidsbeeld van de gemeente. Het aantal meldingen en aangiften daalde en de totale geregistreerde criminaliteit daalde met 16% ten opzichte van 2015. De doelstellingen om het aantal woninginbraken en autokraken terug te dringen zijn behaald.³⁶ In het integraal veiligheidsplan wordt aandacht gevraagd voor de verplaatsing van traditionele criminaliteit naar onzichtbare criminaliteit, zoals ondermijning en cybercrime (van High Impact Crime naar Hidden Impact Crime). Daarvoor heeft de gemeente de hulp van inwoners, ondernemers en organisaties nodig.

De doelstelling van de gemeente is dat zij benaderbaar, betrouwbaar en zichtbaar in de stad aanwezig is om bij te dragen aan een veilige omgeving. Mede op basis van cijfers en verwachtingen wil de gemeente samen met professionals, inwoners en ondernemers zoveel mogelijk proactief handelen om de stad veilig te houden en veiliger te maken. De samenwerking met de diverse veiligheidspartners is hecht en goed. Er is ingezet op de prioriteiten uit het integraal veiligheidsplan:

- De aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit.
- Voorkomen van jonge aanwas.
- Effectieve verbinding zorg en veiligheid: de persoonsgerichte aanpak staat centraal bij casuïstiek waar sprake is van gestapelde problematiek.
- Digitale veiligheid.

³⁶ Gemeente Nieuwegein (2020), Integraal Veiligheidsplan.
https://www.nieuwegein.nl/fileadmin/bestanden/Inwoner/Veiligheid/IVP_Nieuwegein_2020-2024.pdf
 Geraadpleegd op 9 februari 2021.

De doelstellingen uit het beleid zijn:

- Creëren van sociale veiligheid en voorkomen van criminaliteit.³⁷
- Veiligheidsgevoel versterken.
- Voorkomen en verminderen van criminaliteit.
- Terugdringen overlastgevende situaties of dreigende openbare ordeverstoringen.

Op 23 januari 2021 ging de avondklok in. Dit zorgde op verschillende plekken in Nederland voor ongeregelde heden. In Nieuwegein en in de rest van Utrecht bleef het relatief rustig, ook al werd er door personen op sociale media opgeroepen om de openbare orde in Nieuwegein te verstoren. Eenzelfde oproep werd afgelopen zomer gedaan, in navolging van de rellen in Kanaleneiland en Overvecht in Utrecht en in Den Haag.³⁸ De politie heeft omwonenden verzocht om hun auto elders te parkeren en heeft destijds actief gesurveilleerd.

Dergelijke oproepen laten zien dat rellen vanuit kwetsbare wijken, zoals Overvecht en Kanaleneiland, gemakkelijk kunnen overslaan naar de gemeente Nieuwegein. Goed toezicht en handhaving is dus van belang, in samenwerking met buurgemeenten en de driehoek.

Overlast en geluidshinder

Een ander indirect gevolg van de coronacrisis is overlast en geluidshinder als gevolg van een beperkte bewegingsvrijheid en verveling. De eerste lockdown heeft duidelijk gezorgd voor een flinke toename op dat vlak. In Nederland als geheel is er vanaf maart 2020 duidelijk meer sprake van geregistreerde overlast dan het jaar daarvoor. Volgens de landelijke politie, die de data verzamelde, was er voornamelijk overlast van geluidshinder en overlast van jeugd. De data die we verzameld hebben is afkomstig uit openbare bronnen, zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de politie. Het is ook mogelijk om meldingen te doen bij de Omgevingsdienst, wanneer er sprake is van overlast door evenementen of bedrijven. Deze data was niet beschikbaar, maar is ook minder relevant voor deze quickscan.

³⁷ Gemeente Nieuwegein (2020), Programmabegroting 2021-2024.

³⁸ De Digitale Stad Nieuwegein (2020), Update: Politie voorbereid op rellen vanavond in Nieuwegein. <https://www.pen.nl/artikel/politie-voorbereid-op-eventuele-rellen-vanavond-in-nieuwegein>
Geraadpleegd op 7 februari 2021.

In tabel 5 is de toe- of afname van de geregistreerde overlast te zien. We zien dat het aantal overlastmeldingen in Nieuwegein flink is toegenomen in de periode 2019-2020.

Tabel 5 Totaal geregistreerde overlast (Bron: Politie Nederland)

	Alkmaar			Den Helder			Dronten			Nieuwegein		
	2019	2020	toename 2019- 2020	2019	2020	toename 2019- 2020	2019	2020	toename 2019- 2020	2019	2020	toename 2019- 2020
jan	235	275	17%	95	144	52%	47	44	-6%	115	99	-14%
feb	232	261	13%	114	128	12%	41	42	2%	79	97	23%
mrt	261	363	39%	146	190	30%	58	77	33%	100	130	30%
apr	284	525	85%	129	276	114%	51	83	63%	109	177	62%
mei	297	660	122%	159	256	61%	57	62	9%	122	204	67%
jun	257	610	137%	170	275	62%	81	100	23%	134	179	34%
jul	343	550	60%	197	275	40%	91	86	-5%	198	215	9%
aug	315	652	107%	202	283	40%	93	103	11%	126	246	95%
sept	296	378	28%	161	194	20%	79	94	19%	108	128	19%
okt	280	381	36%	143	250	75%	69	89	29%	115	149	30%
nov	238	344	45%	138	225	63%	50	80	60%	81	166	105%
dec	246	353	43%	157	211	34%	59	89	51%	84	139	65%

Opvallend is dat de geluidshinder in de maanden mei tot en met augustus flink is gestegen ten opzichte van een jaar eerder. Volgens de politie is dit te verklaren doordat men tijdens de coronacrisis meer thuis is en vanwege het mooie weer in de maanden. Daardoor kan er meer geluidsoverlast worden ervaren, maar daardoor vinden er ook meer meldingen plaats.³⁹

³⁹ NRC Handelsblad (2021, 15 januari), 'Politie: fors meer melding overlast, minder inbraken'.
<https://www.nrc.nl/nieuws/2021/01/15/politie-veel-meer-meldingen-van-overlast-tijdens-coronacrisis-minder-inbraken-a4027719>

Tabel 6 laat de geluidshinder in 2019 en 2020 zien.

Tabel 6 Geluidshinder gemeenten, exclusief horeca- en evenementen (Bron: CBS Statline)

	Alkmaar			Den Helder			Dronten			Nieuwegein		
	2019	2020	verschil 2019- 2020	2019	2020	verschil 2019- 2020	2019	2020	verschil 2019 - 2020	2019	2020	verschil 2019- 2020
jan	87	83	-5%	38	44	16%	18	19	6%	40	42	5%
feb	78	74	-5%	57	57	0%	18	12	-33%	27	45	67%
mrt	67	123	84%	48	88	83%	26	36	38%	39	56	44%
apr	68	195	187%	51	142	178%	19	24	26%	38	66	74%
mei	72	253	251%	59	120	103%	27	16	-41%	40	65	63%
jun	65	200	208%	70	130	86%	38	40	5%	51	62	22%
jul	89	171	92%	65	123	89%	34	44	29%	68	65	-4%
aug	107	273	155%	75	122	63%	35	44	26%	55	100	82%
sept	93	145	56%	58	70	21%	29	35	21%	46	46	0%
okt	56	161	188%	57	112	96%	14	40	186%	35	55	57%
nov	66	117	77%	56	79	41%	19	31	63%	30	54	80%
dec	54	151	180%	58	95	64%	25	40	60%	35	59	69%

In heel Nederland is er vanaf maart 2020 duidelijk meer sprake van overlast door jeugd dan het jaar daarvoor. Volgens de politie heeft dit te maken met het feit dat jongeren 'zichzelf' moeten vermaken, maar doordat veel mensen thuis zijn, ontstaat sneller overlast en meldt men het vaker.⁴⁰ In de tabel hieronder staat de situatie per gemeente.

Tabel 7 Meldingen overlast jeugd (Bron: CBS Statline)

	Alkmaar			Den Helder			Dronten			Nieuwegein		
	2019	2020	toename 2019 - 2020	2019	2020	toename 2019 - 2020	2019	2020	toename 2019 - 2020	2019	2020	toename 2019 - 2020
jan	27	24	-11%	18	17	-6%	13	13	0%	27	17	-37%
feb	17	35	106%	21	16	-24%	8	6	-25%	20	10	-50%
mrt	43	73	70%	34	32	-6%	12	31	158%	25	34	36%
apr	42	111	164%	28	39	39%	10	42	320%	30	73	143%
mei	42	162	286%	35	58	66%	13	17	31%	42	84	100%
jun	43	158	267%	34	51	50%	11	34	209%	47	64	36%
jul	44	145	230%	25	50	100%	17	25	47%	77	78	1%
aug	39	126	223%	33	44	33%	25	25	0%	27	98	263%
sept	35	93	166%	23	45	96%	23	33	43%	23	47	104%
okt	44	72	64%	36	63	75%	27	27	0%	25	42	68%
nov	32	65	103%	29	75	159%	10	26	160%	26	38	46%
dec	36	63	75%	29	56	93%	11	26	136%	17	34	100%

Opvallend voor de gemeente Nieuwegein is de toename van meldingen van jeugdoverlast in het voorjaar en aan het einde van de zomer. Net als bij de toename van geluidsoverlast is dit te wijten aan het feit dat mensen meer thuis doorbrengen en het mooie weer van afgelopen voorjaar en zomer. Jongeren zijn daarnaast meer gebonden aan samenkomen in openbare (buiten)ruimten.

4.3 Aandachtspunten

De coronacrisis legt een grote druk op de handhavingscapaciteit van de gemeente. Zij draagt in steeds grotere mate bij aan de handhaving van de coronaregels. Op basis van de quickscan komen we tot de volgende aandachtspunten.

Hanteer een strategie voor toezicht en handhaving

Maak afhankelijk van de doelgroep een keuze voor een regressief model (gelijk beboeten en strak handhaven) of overlegmodel (getrapt). Hierbij is het van belang om voldoende aandacht te besteden aan grijze gebieden, zoals studenten en grote huishoudens. Daarnaast dient er voldoende accent te liggen op het communiceren van de huidige, geldende maatregelen.

⁴⁰ NRC Handelsblad (2021, 15 januari), 'Politie: fors meer melding overlast, minder inbraken'.

Heb specifieke aandacht voor toezicht en handhaving bij jongeren

Het is van belang om de relatie met jongeren in de gemeente te onderhouden, dat hebben de coronacrisis en de reacties op de avondklok meer dan duidelijk gemaakt. Het kan helpen om een specifieke communicatiestrategie in te zetten om jongeren te bereiken. Het is belangrijk om verveling onder jongeren tegen te gaan (die ook buiten de coronacrisis om kan ontstaan in bepaalde wijken).

Het is daarom raadzaam om jongeren te betrekken bij het ontwikkelen van ideeën en activiteiten tijdens de coronacrisis, en vooral ook daarna. Stel daarom een activiteitenagenda op voor en door jongeren en maak hen hiermee tot de regisseurs van hun eigen (vrijtijds)bezigdheden. De gemeente Alkmaar heeft een praktijkvoorbeeld dat kan worden toegepast in Nieuwegein. Zij hebben budget en hulp geboden aan jongeren om daarmee met projecten aan de slag te gaan om jongeren genoeg afstand van elkaar te laten houden. Dit was naar aanleiding van de oproep door Mark Rutte tijdens de persconferentie van 19 mei 2020.⁴¹

Zorg voor een goede uitrusting van Nieuwegeinse boa's

De coronacrisis heeft grote druk gelegd op het takenpakket van boa's. Zij hebben meer taken gekregen op het gebied van handhaven van de coronamaatregelen en krijgen steeds vaker te maken met agressie en geweld tijdens de uitoefening van hun beroep. Enkele Nederlandse gemeenten - waaronder Zwolle, Eindhoven en Etten-Leur - zijn aan de slag gegaan met de aanschaf van bodycams voor boa's.^{42 43 44} We zien dat ook Nieuwegein is gestart met een proef met bodycams van 14 oktober tot 14 april. Het doel van de bodycam is het vergroten van de veiligheid van de boa. Er worden alleen opnames gemaakt als de boa vindt dat er een onveilige situatie ontstaat. Zeker nu de coronacrisis en de avondklok leiden tot meer agressie tegen de boa's is het van belang om het veiligheidsgevoel van de boa's te verbeteren, door na de pilot het gebruik van bodycams permanent te maken.

⁴¹ Alkmaar Centraal (2020). 'Gemeente Alkmaar biedt jongeren hulp en budget voor goede ideeën voor afstand houden'.

⁴² RtvOost (2020), Gemeente Zwolle overweegt aanschaf bodycams voor boa's.

<https://www.rtvooost.nl/nieuws/1505026/Gemeente-Zwolle-overweegt-aanschaf-bodycams-voor-boa-s>

⁴³ BN (2020), Boa's Etten-Leur krijgen hulp van big brother: bodycam voor elke handhaver.

<https://www.bndestem.nl/etten-leur/boa-s-etten-leur-krijgen-hulp-van-big-brother-bodycam-voor-elk-e-handhaver~ae5aba3b/>

⁴⁴ ED (2020), Eindhovense politiek geeft groen licht voor proef met bodycam voor handhavers.

<https://www.ed.nl/eindhoven/eindhovense-politiek-geeft-groen-licht-voor-proef-met-bodycam-voor-handhavers~ab2c9c8b/>

Hoofdstuk 5 Cultuur en Sport

5.1 Landelijke ontwikkelingen

Op 12 maart 2020 ging de intelligente lockdown in. Dit zorgde ervoor dat vrijwel alle culturele en sportieve activiteiten werden gestaakt. Half mei 2020 maakte premier Rutte bekend dat er versoepelingen mogelijk waren. Dit heeft ertoe geleid dat theaters, bioscopen, concertzalen, podia en musea per 1 juni hun deuren weer mochten openen voor maximaal 30 bezoekers. Op 29 april mochten minderjarigen en topsporters weer trainen. Per 1 juli gingen onder andere de sportscholen weer open. Daarna volgde een periode waarin theaters, bioscopen, concertzalen, podia en musea vervolgens hun deuren weer mochten openen onder bepaalde voorwaarden. Aan alles kwam een eind toen op

15 december 2020 een tweede lockdown inging.⁴⁵ Alle binnensportlocaties moesten hun deuren sluiten. Voor buitensport, zoals hardlopen, was dit enkel nog toegestaan met twee personen. Kinderen onder de 18 jaar mochten nog wel samen blijven sporten, evenals de topsport. In de culturele sector ging vrijwel alles op slot.

Door het wegvallen van inkomsten en sponsors worden zowel de culturele sector als de sportsector financieel hard geraakt. Er werd meerdere malen extra geld vanuit het Rijk vrijgemaakt om de financiële tekorten op te vangen. Op 15 december 2020 is de raad van Nieuwegein geïnformeerd over het laatste steunpakket vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van € 414 miljoen, waarvan € 48,5 miljoen voor regionale musea, poppodia en filmtheaters. Het is echter niet duidelijk hoeveel de gemeente Nieuwegein uit dit steunfonds ontvangt. Daarnaast is tweemaal € 60 miljoen vrijgemaakt voor gemeenten voor de compensatie van inkomstenderving door het kwijtschelden van huur van culturele instellingen. Naast de nationale steun, heeft de provincie Utrecht een noodfonds van € 6 miljoen voor de culturele sector opgericht, zodat ook regionale instellingen gesteund kunnen worden.⁴⁶

5.2 Lokale situatie

Cultuur

In de gemeente Nieuwegein zijn in de culturele sector de bezoekersaantallen flink gedaald, net zoals in de rest van Nederland. Inkomsten uit (ticket)verkoop, horeca en zaalverhuur zijn teruggelopen tot nul. Sommige sponsors hebben hun bijdragen geheel of gedeeltelijk stopgezet, omdat zij ook geraakt zijn door de crisis. Verschillende culturele instellingen zijn ondersteund met steunmaatregelen door het Rijk en het extra geld dat is vrijgemaakt voor cultuur.⁴⁷

⁴⁵ de Volkskrant (2020, 14 december). 'De loodzware boodschap: Nederland gaat in harde lockdown'. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-loodzware-boodschap-nederland-gaat-in-harde-lockdown~b614adc7/>

⁴⁶ Provincie Utrecht (2020), Uitgangspunten regelingen steunpakket Utrechtse cultuur- en erfgoedsector goedgekeurd. <https://www.provincie-utrecht.nl/actueel/nieuws/uitgangspunten-regelingen-steunpakket-utrechtse-cultuur-en-erfgoedsector-goedgekeurd>. Geraadpleegd op 8 februari 2021.

⁴⁷ Het Parool (2020, 28 augustus). 'Kabinet maakt half miljard vrij voor cultuur'. <https://www.parool.nl/nederland/kabinet-maakt-half-miljard-extra-vrij-voor-cultuur~bd3e93d9/>

Zo blijkt uit de bestuursrapportage dat theater DE KOM gebruik heeft moeten maken van de NOW-regeling van de Rijksoverheid. Begin oktober was er nog hoop op voorstellingen met 30 bezoekers, maar door de tweede lockdown is ook die mogelijkheid van tafel.⁴⁸

Gelukkig zijn er ook creatieve oplossingen ontstaan waardoor activiteiten op een andere manier invulling krijgen, bijvoorbeeld online of op afstand. Hierbij is ondersteuning van de gemeente noodzakelijk geweest. Daarnaast is er - ondanks corona - de verwachting dat bepaalde activiteiten doorgang kunnen vinden. Zo gaat de planvorming door voor onder andere Nieuwegein 50 jaar, is in 2020 het toeristisch overstappunt bij Laagraven gerealiseerd, wordt met de Stadspas ingezet op het bereikbaar maken van het lokale sport- en culturaanbod voor mensen met een laag inkomen en zijn op het gebied van sport ook resultaten behaald zoals het opfrissen van het disc golf parcours in Park Oudegein.

Het is echter niet duidelijk wat de financiële positie van de culturele instellingen is. In de begroting 2021-2024 staat weinig beschreven over de impact van de coronapandemie op de financiële situatie van deze instellingen. In de begroting staat beschreven dat goede basisvoorzieningen die passen bij de maat en het karakter van Nieuwegein worden behouden. Dat betekent dat voorzieningen als sportaccommodaties, maatschappelijk vastgoed, theater, kunstencentrum DE KOM en bibliotheek De Tweede Verdieping een goede toekomst wordt geboden. Het theater, de bibliotheek en de Nieuwegeinse musea zijn culturele basisvoorzieningen die voor alle inwoners toegankelijk zijn. Naast een culturele waarde hebben zij een maatschappelijke waarde. De onderlinge samenwerking wordt gestimuleerd en er wordt meegedacht in veranderprocessen, zodat het aanbod van deze voorzieningen zo goed mogelijk aansluit bij de behoeften en interesses van de Nieuwegeinse inwoners. Het is nog niet te voorspellen hoeveel culturele instellingen in de financiële problemen gaan komen door de tweede lockdown, maar in de bestuursrapportage van de gemeente is opgemerkt dat er in 2021 ook tekorten worden verwacht, met name voor het theater.

Sport

Sport heeft een belangrijke maatschappelijke functie. Na een sluiting van enkele maanden tijdens de eerste lockdown, mochten op 1 juli 2020 de sportverenigingen en -instellingen hun deuren weer openen. De belangrijkste inkomstenbronnen bestaan uit contributie, sponsorgelden en verkoop uit de sportkantine. In het najaar moesten de sportscholen en -verenigingen hun deuren weer sluiten. Door de richtlijnen, die actief waren van 1 juli 2020 tot 29 september 2020, kon slechts beperkt gebruikgemaakt worden van de sportkantines. Dit heeft geleid tot lagere inkomsten.

⁴⁸ De Digitale Stad Nieuwegein (2020), Geen uitzonderingspositie voor theater DE KOM vanwege Corona. <https://www.pen.nl/artikel/geen-uitzonderingspositie-voor-theater-de-kom-vanwege-corona>

In mei 2020 werd door het Rijk € 110 miljoen beschikbaar gesteld⁴⁹: € 90 miljoen voor de tegemoetkoming van verhuurders en € 20 miljoen voor partijen met een eigen accommodatie. Hier wordt onder andere kwijschelding van de huur van betaald voor een beperkt aandeel van de amateursportorganisaties. We zien dat dit ook speelt in de gemeente Nieuwegein. Zo heeft zwembad en sporthal de Merwestein huurdering ondervonden doordat verenigingen in 2020 minder vaak het zwembad en de sporthal huurden.⁵⁰

Naast financiële gevolgen zien we dat in de gemeente Nieuwegein de inzet van buurtsportcoaches gedurende enkele maanden anders ingevuld is geweest. Beweegactiviteiten konden niet doorgaan, of slechts voor een bepaalde doelgroep. De inzet van de buurtsportcoaches heeft zich in deze maanden vooral gericht op het ondersteunen van inwoners, verenigingen en organisaties om binnen de bestaande en wisselende mogelijkheden de beweegactiviteiten vorm te geven.

5.3 Aandachtspunten

Sport en cultuur zijn van groot belang voor de samenleving. Cultuur draagt bij aan ontspanning en sport is belangrijk voor zowel ontspanning als de gezondheid. Sporten draagt bij aan een goede weerstand. Dit is van groot belang tijdens een gezondheids crisis als waar de samenleving zich nu in bevindt. Daarnaast draagt sport bij aan het sociale leven van mensen, iets dat door veel mensen wordt gemist in de huidige coronacrisis. Het is van belang om culturele instellingen en sportverenigingen te steunen. Continuering van activiteiten in de toekomst is daarbij het uitgangspunt. Uit de quickscan blijkt dat de Rijksoverheid verschillende regelingen in het leven heeft geroepen om de sectoren te steunen. Op basis van onze bevindingen hebben we de volgende aandachtspunten geformuleerd.

Wees coulant bij het niet behalen van subsidieprestaties

Veel culturele instellingen en sportverenigingen ontvangen gemeentelijke subsidie. Aan de ontvangst van deze subsidie zitten voorwaarden verbonden. Door de coronacrisis kan er vaak niet worden voldaan aan de voorwaarden. Het is raadzaam om hier als gemeente coulant mee om te gaan: accepteer dat de prestaties die een voorwaarde zijn voor de gemeentelijke subsidie niet gehaald worden. Hierbij is het wel van belang dat subsidieontvangers expliciet moeten maken en aangeven waarom ze vanwege de coronacrisis hun prestaties niet gehaald hebben.

Continueer bevoorschotting en versnel indien nodig

Door de coronacrisis zijn de inkomsten van instellingen en sportverenigingen sterk teruggelopen. Vaste lasten lopen daarentegen vaak gewoon door. Door een gebrek aan liquide middelen kunnen instellingen in de problemen komen. Verschillende gemeenten zetten de bevoorschotting daarom door en waar nodig versneld.

⁴⁹ Rijksoverheid (2020, 1 mei). '110 miljoen euro ondersteuning voor sportverenigingen'. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/05/01/110-miljoen-euro-ondersteuning-voor-sportverenigingen>

⁵⁰ Bestuursrapportage (2020), Bestuursrapportage 2020. <https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Nieuwegein/0aaaecf1-c506-44f6-8ab6-fb5559eddea8>. Geraadpleegd op 11 februari 2021.

Geef lucht in het voldoen van gemeentelijke pandhuur

De gemeente verhuurt panden aan culturele instellingen en sportverenigingen. Echter, zij kunnen door de coronacrisis vaker dan eerst hun huursom niet opbrengen. Het is raadzaam om instellingen lucht te geven bij het voldoen van hun huur van gemeentelijke panden. De gemeente kan de mogelijkheid bieden om in bepaalde gevallen huur kwijt te schelden. Het is als gemeente raadzaam om bedacht te zijn dat bepaalde instellingen of verenigingen niet omvallen, maar andere wel.

Stel deadlines voor lokale belastingen en vergunningen uit

Een knop voor de gemeente om aan te draaien zijn de gemeentelijke belastingen. Vanwege een lage cashflow bij cultuur- en sportinstellingen zijn er onvoldoende middelen om aan verplichtingen te voldoen. Wanneer aanslagen worden opgelegd, zullen de solvabiliteit van deze instellingen en de druk van de schulden stijgen. Uitstel van betaling geeft sportclubs en culturele instellingen meer lucht. Van uitstel moet geen afstel komen, dus zorg ook voor een handelingsperspectief voor zowel huurders als verhuurders, waartoe in dit geval ook de gemeente zelf behoort als verhuurder.

Denk als gemeente actief mee over de toekomst

Culturele instellingen en sportverenigingen brengen veel levendigheid in gemeenten en zijn belangrijke actoren in sociale gemeenschappen. Veel gemeenten denken actief mee over een veilige herstart van activiteiten. Hierbij zou de focus vooral moeten liggen op wat wél kan. Denk als gemeente mee over het toekomstbestendig maken van de begroting.

In de huidige situatie ligt de nadruk vaak op inkomsten uit de sportkantine. Dit hangt samen met de overkoepelende aanbeveling om als gemeente op te treden als vliegwiel. De gemeente moet inzetten om groepen en partijen, zoals jongeren, de sportwereld, de culturele, horeca- en evenementensector te verbinden om evenementen na de coronacrisis aan te jagen.

Hoofdstuk 6 Natuur en Milieu

6.1 Landelijke ontwikkelingen

In maart 2020 meldde het KNMI dat een aantal weken na het invoeren van de maatregelen om het coronavirus tegen te gaan een flinke afname van de luchtvervuiling boven Nederland was waar te nemen. Op basis van satellietmetingen zou er een afname van 20% tot 60% waarneembaar zijn boven Nederland. Dit had onder andere te maken met de forse afname van het wegverkeer, vliegverkeer en de industriële activiteiten. Hierdoor werden er minder schadelijke stoffen uitgestoten.⁵¹ Op dit bericht kwam het KNMI echter weer terug. Het zou gaan om een tijdelijke afname in de orde van 10% tot 20%. Op dit moment wordt er uitgekeken naar de effecten van minder luchtvervuiling en concentratie van vervuilende lucht op leefniveau, wat zeker in stedelijke en sterk geïndustrialiseerde gebieden relevant kan zijn in het kader van leefbaarheid van dorpen en wijken.⁵²

Tijdens de coronacrisis trokken mensen er meer dan ooit op uit om de Nederlandse natuur te verkennen. Op basis van gegevens van Google Statistics, dat zelf gegevens bijhoudt over drukte en mobiliteit, blijkt dat er veel groei is waargenomen in bezoek aan de Nederlandse natuur. Bos, heide en duinen werden zo'n 30% meer bezocht dan een jaar eerder.⁵³ In april nam het verkeer op de weg in extreme mate af, terwijl de verkeersbewegingen naar de natuurparken explosief stegen. In mei liep dit zelfs op naar een stijging van 75%. Dit was duidelijk waarneembaar op de wegen en routes naar de natuurgebieden toe. Dit leidde meer dan eens tot volle wegen en drukte op parkeerplaatsen.

Volgens directeur Van Tweel van Natuurmonument Nederland laat de coronapandemie zien dat de Nederlandse natuur gekoesterd wordt, maar ook aan een herwaardering toe is. Er is veel behoefte aan nieuwe en bestaande natuur. In het buitengebied liggen nog voldoende mogelijkheden om gebieden beter toegankelijk te maken, bijvoorbeeld om daar te sporten. Vele kilometers aan boerenlandpaden wachten om opengesteld te worden.⁵⁴

⁵¹ KNMI (2020, 27 maart). 'Afname luchtvervuiling boven Nederland'.

<https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/afname-luchtvervuiling-boven-nederland>

⁵² RIVM (2020, 28 maart), 'Hebben corona-maatregelen effect op de luchtkwaliteit'.

<https://www.samenmetenaanluchtkwaliteit.nl/nieuws/hebben-corona-maatregelen-effect-op-luchtkwaliteit>

KNMI (2020, 27 maart). 'Afname luchtvervuiling boven Nederland'.

<https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/afname-luchtvervuiling-boven-nederland>

⁵³ Trouw (2020, 14 november). 'Drukke in natuur vraagt om creatieve oplossingen'.

<https://www.trouw.nl/opinie/drukke-in-de-natuur-vraagt-om-creatieve-oplossingen~b2a0aba5/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

⁵⁴ Natuurmonumenten (2020, 1 december). 'Massaal op zoek naar natuur tijdens coronacrisis'.

<https://www.natuurmonumenten.nl/nieuws/massaal-op-zoek-naar-natuur-tijdens-coronacrisis>

De coronacrisis heeft ook nadelige effecten op de natuur. In een enquête, gehouden onder 158 boswachters van Staatsbosbeheerder, geeft 80% aan meer overlast waar te nemen in de vorm van afval, geluidshinder en vuurtjes. Bos, planten en dieren zouden hier de dupe van zijn.⁵⁵

6.2 Regionale en lokale situatie

Sinds de coronacrisis is het erg druk in de Utrechtse natuurgebieden. Op dagen met mooi weer is het zelfs zo druk geweest dat het moeilijk was om de anderhalve meter afstand te bewaren. Natuurmonumenten heeft een richtlijn gemaakt om toch te kunnen recreëren zonder de natuur- en andere bezoekers tot last te zijn:

- Blijf op de paden.
- Honden aan de (lange) lijn.
- Laat geen afval achter.
- Bezoek natuurgebieden in je directe woonomgeving.
- Houd voldoende afstand (anderhalve meter).
- Mijd drukke plekken en wandel met z'n tweeën/het eigen huishouden.

De provincie Utrecht heeft om onder andere de natuur te ontlasten een online mogelijkheid gecreëerd om de Utrechtse natuur te verkennen.⁵⁶ Op deze manier wordt geprobeerd om mensen thuis te laten blijven en om de natuur te ontlasten.

We zien dat specifiek voor de gemeente Nieuwegein weinig informatie beschikbaar is over de relatie tussen de coronapandemie en de impact op de natuur. Dit heeft deels te maken met het verstedelijkte grondgebied van de gemeente Nieuwegein. Het gebruikmaken van natuurgebieden vindt veelal plaats in andere (buur)gemeenten.

Een van de natuurgebieden die Nieuwegein te bieden heeft is het IJsselbos. De komende jaren worden in het natuurgebied extra bomen geplant door de Provincie Utrecht en Natuur en Milieu Federatie Utrecht.⁵⁷ *'Bomen bieden beschutting voor dieren en plek voor mensen om te recreëren. Kijk hoe enorm druk het is in de bossen in de huidige coronatijd. Mensen hebben de natuur herontdekt en een bezoek aan het bos is favoriet.'*⁵⁸

⁵⁵ Trouw (2020, 7 september). 'Boswachters: de natuur lijdt onder het corona-effect'.

<https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/afname-luchtvervuiling-boven-nederland>

⁵⁶ Provincie Utrecht (2020), #BLIJFTHUIS en ontdek de provincie vanuit huis.

<https://www.provincie-utrecht.nl/blijfthuis-en-ontdek-de-provincie-vanuit-huis>

⁵⁷ RF (2021), Provincie Utrecht wil komende twee jaar 600.000 bomen planten.

<https://www.rd.nl/artikel/911008-provincie-utrecht-wil-komende-twee-jaar-600-000-bomen-planten>.

⁵⁸ Gelderlander (2021), 600.000 nieuwe bomen planten in de provincie Utrecht? Volgens deze projectleider kan het: 'Ze zijn van levensbelang'.

<https://www.gelderlander.nl/utrecht/600-000-nieuwe-bomen-planten-in-de-provincie-utrecht-volgens-deze-projectleider-kan-het-ze-zijn-van-levensbelang~a545c928/>

Tabel 8 Clusters van overlast in de natuur (Bron: Bureau voor Ruimte & Vrije tijd, 2020)

Soort overlast	Voorbeelden
Verminderde bezoekerservaring als gevolg van drukte	Gebrek aan natuurervaring door drukte of bijna 'ruzie' tussen bezoekers
Onbedoeld gebruik van ruimte	Bijvoorbeeld barbecueën op plekken die hiervoor niet bedoeld zijn
Milieuoverlast	Zwerfafval, geluidsoverlast, vandalisme
Schade aan natuur	Bijvoorbeeld door verstoring van broedvogels en aanrijding wild
Derving inkomsten en extra kosten	Meer toezicht door boa's en beheerders, extra inzameling afvalpunten, geen of minder inkomsten uit pacht en evenementen

Tabel 8 laat zien dat er verschillende vormen van overlast zijn die indirect door de coronacrisis worden gekatalyseerd. Een probleem dat vaak terugkomt in verschillende landelijke media is het toenemende zwerfvuil dat wordt achtergelaten door bezoekers. Dit heeft negatieve gevolgen voor de leefbaarheid en het milieu. Zo kan er bodemverontreiniging ontstaan en kan de kwaliteit van water worden aangetast. Daarnaast kunnen dieren het opeten of erin verstrikt raken.

6.3 Aandachtspunten

De natuur en de mogelijkheid om hierin te kunnen recreëren, vervult een belangrijke functie in de maatschappij. Zeker in de coronacrisis wordt de vraag naar de functie van de natuur voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid en ontspanning steeds groter. De coronacrisis heeft invloed op de Nederlandse natuur- en recreatiegebieden. Uit deze quickscan blijkt dat de overlast en hinder in natuurgebieden zijn toegenomen. Dit heeft te maken met een stijging van het aantal bezoekers. Hoewel natuurgebieden in de gemeente Nieuwegein gering zijn, hebben we toch enkele aandachtspunten geformuleerd.

Pas de 'druktemeter' toe en spreid drukte

Natuurmonumenten, VisitBrabant, Staatsbosbeheer en Brabants Landschap hebben een tool ontwikkeld met als doel om de drukte in de Brabantse natuurgebieden te spreiden. De druktemeter laat op een kaart zien in welke gebieden het rustig is en waar het (te) druk is. De kaart wordt gekleurd middels kleurcodes. Rood staat voor gebieden waar het te druk is, oranje waar drukte verwacht wordt en groen waar het rustig is en waar je gerust kunt recreëren. Het systeem werkt op basis van kwalitatieve registraties van de natuurgebieden.⁵⁹ Om grote drukte bij enkele natuurgebieden te voorkomen, is het van belang de drukte te spreiden. De gemeente moet helder communiceren over welke gebieden wel en niet toegankelijk zijn. Het inzetten van instrumenten als de druktemeter kan hierbij helpen.

⁵⁹ VisitBrabant (2020). 'Druktemeter'.
<https://www.visitbrabant.com/nl/routes/veilig-fietsen-en-wandelen/druktemeter-faq>

Stel buitengebieden open en spreid bezoek

In verschillende gemeenten, zo ook in Nieuwegein, ligt een grote verscheidenheid aan (gesloten) landpaden. Deze zijn voornamelijk eigendom van gemeenten, Rijkswaterstaat, waterschappen en andere grondeigenaren. Middels overleg met de verschillende grondeigenaren kan er gekeken worden of het mogelijk is om deze gebieden en wegen, gelegen binnen de gemeentegrenzen, open te stellen zodat recreatie in de buitengebieden beter gespreid kan worden. Door deze maatregelen geeft de gemeente ook inwoners van verstedelijkt Nieuwegein meer ruimte om te recreëren.

Formulier een hernieuwde visie op natuur en recreatie

De coronacrisis heeft gezorgd voor een herwaardering van de Nederlandse natuur. Het is van belang om een meerjareavisie vast te stellen met welke stappen er gemaakt kunnen worden in de toekomst. Nieuwegein heeft het IJsselbos, waar de komende jaren extra bos wordt aangeplant. Daarnaast biedt de Nedereindse Plas goede gelegenheid voor wandelingen in de natuur.

Monitor de luchtkwaliteit

In het begin van de crisis was een tijdelijke afname van uitstoot waar te nemen door de vermindering van weg- en luchtverkeer en industriële activiteiten. Met name de effecten van minder luchtvervuiling in stedelijke gebieden is in het kader van leefbaarheid mogelijk relevant. Monitor daarom de luchtkwaliteit in Nieuwegeinse wijken (en dorpen) en onderzoek wat de effecten hiervan zijn.

Hoofdstuk 7 Wonen en Bouw

7.1 Landelijke ontwikkelingen

Net als in andere sectoren heeft het coronavirus invloed op de bouw en wonen. Een van de meevallers is wel dat de bouw niet of weinig is stilgevallen tijdens de coronacrisis. De meeste werkzaamheden vinden zo goed als mogelijk hun doorgang.⁶⁰ De effecten op de korte termijn hebben voor een groot deel te maken met onzekerheid. Zo zouden veel mensen het niet hebben zien zitten om tijdens de crisis te verhuizen. Daarnaast was een woning fysiek bezichtigen of laten taxeren tijdelijk niet mogelijk. Desondanks zien we dat de woningmarkt zich weinig aantrekt van de coronacrisis.⁶¹ Door de aanhoudende historisch lage rente en door zowel nationale als Europese steunpakketten is geld in overvloed aanwezig. Dit vertaalt zich in een aanhoudende stijging van woningmarktprijzen. In het kader van de huurmarkt wordt verwacht dat de coronacrisis een nadelig effect zal hebben op de doorstroming. Men zal vaker - dan nu al het geval is - blijven zitten waar men zit. Op de langere termijn worden ook effecten verwacht zoals een stagnatie van de prijsontwikkeling van koopwoningen.⁶² Dit heeft te maken met baan- en inkomstenverlies, of de angst hiervoor.⁶³

Woningprijzen

Sinds 2013 stijgen de woningprijzen in Nederland. De woningprijzen zijn de afgelopen jaren harder gestegen dan de kosten om te bouwen. Dit zou in theorie moeten leiden tot een grondwaardestijging. Volgens een adviesbureau in de ruimtelijke ontwikkeling, Metafoor, blijft deze stijging achter.

Als gevolg van de coronacrisis zullen de woningprijzen eind 2021 stagneren. Dit betekent niet dat er een harde daling van de prijzen wordt verwacht, maar een minder sterke groei. Volgens ABN AMRO (2021) wordt een gemiddelde prijsstijging van 5% in 2021 verwacht en een gemiddelde prijsstijging van 1% in 2022. Dit komt doordat de werkloosheid in 2021 naar verwachting oploopt. Dit zal een klein effect hebben op de prijsontwikkeling. Mede door de aanhoudende lage rente als gevolg van Europees macro-economisch beleid, blijven de woningprijzen voorlopig stijgen. Tot slot, het schrappen van de overdrachtsbelasting voor starters heeft ook een opdrijvend effect op de woningprijzen.⁶⁴

⁶⁰ Rabobank (2020). 'De 7 belangrijkste vragen over de coronacrisis in de bouw'.
<https://www.rabobank.nl/bedrijven/cijfers-en-trends/bouw/de-7-belangrijkste-vragen-over-corona-in-de-bouw/>

⁶¹ ABN AMRO (2021), 'Woningmarktmonitor januari 2021'.
<https://www.abnamro.nl/nl/prive/hypotheken/actueel/huizenmarkt/woningmarktmonitor-januari-2021.html>

⁶² Stec Wonen (2020). 'Coronacrisis en wonen'.
https://stec.nl/coronacrisis_en_wonen/03/

⁶³ Rabobank (2020). 'Tijdelijke dip in huizenprijzen en woningverkoop verwacht vanaf 2021'.
<https://economie.rabobank.com/publicaties/2020/september/tijdelijke-dip-in-huizenprijzen-en-woningverkoop-verwacht-vanaf-2021/>

⁶⁴ Rabobank. (2020). 'Schrappen overdrachtsbelasting helpt starters niet'.
<https://www.rabobank.nl/kennis/s011113111-schrappen-overdrachtsbelasting-helpt-starters-niet-aan-betaalbaar-huiss>

Met betrekking tot de huursector zijn in het laatste kwartaal van 2020 huurprijzen in de vrije sector gedaald met 3,7%. Een dergelijke afname is niet voorgekomen sinds het laatste kwartaal van 2012.⁶⁵ Een oorzaak hiervan is het wegblijven van expats in de grote steden als gevolg van de coronacrisis.

Grondprijsbeleid

Op korte termijn heeft de coronacrisis geen invloed gehad op het grondprijsbeleid van gemeenten. De helft van de gemeenten heeft zijn grondprijzen verhoogd. In een derde van de gevallen blijft dit beperkt tot maximaal 2,5%. Het wel of niet aankopen van grond gaat eveneens door, ondanks de coronacrisis. Zo geeft 75% van de gemeenten aan dat de coronacrisis geen invloed heeft gehad op de beslissing om wel of geen grond aan te kopen.⁶⁶ Ondanks de crisis zijn gemeenten wel onverminderd actief in het aankopen van grondposities. Uit onderzoek van Stec Groep blijkt dat 70% van de gemeenten aankomende twee jaar van plan is om grond aan te kopen.

Groepen die mogelijk geraakt worden

Tot nu toe zijn de economische gevolgen van de coronacrisis vooral te zien bij groepen die ook voor de crisis weinig mogelijkheden hadden om een huis te kopen, zoals jongeren en flexwerkers.⁶⁷ Vaak komen jongeren en bijvoorbeeld statushouders helemaal niet aan de beurt en wonen daardoor noodgedwongen nog bij hun ouders of in de noodopvang. En ook voor spoedzoekers, bijvoorbeeld mensen die vanwege echtscheiding snel een ander huis nodig hebben, is er weinig woonruimte beschikbaar. Dat leidt tot sociaal onwenselijke situaties. Woningbouw is geen kerntaak van gemeenten. Toch realiseren Purmerend en Rijswijk sinds kort honderden tijdelijke sociale woningen.

We zien dat huizenzoekers noodgedwongen op zoek gaan naar alternatieve, al dan niet tijdelijke woonvormen. Voorbeelden hiervan zijn tiny houses of flexwoningen. Bij tiny houses wordt kleiner gebouwd. Hierdoor worden bepaalde onderdelen van de woning in afwijking van het bouwbesluit gebouwd. Een voorbeeld is een trap, die steiler en smaller is dan een reguliere trap. Afwijken van het bouwbesluit is mogelijk, door gebruik te maken van de gelijkwaardigheidsbepaling, artikel 1.3 van het bouwbesluit 2012⁶⁸. De gemeente Almere heeft hier veel ervaring mee opgedaan door mensen te betrekken die het idee van bijvoorbeeld een tiny house leuk vinden. Hiervoor wordt vaak grond van kennissen of familie gebruikt om een tiny house op te bouwen. Om dergelijke nieuwe woonvormen mogelijk te maken dienen gemeenten lef te tonen en moet flexibel worden omgegaan met wet- en regelgeving.

⁶⁵ Stec Groep (2020). 'Corona of niet, gemeenten verhogen grondprijzen, maar wel beperkt'.
'. <https://economie.rabobank.com/publicaties/2020/december/kwartaalbericht-woningmarkt/>

⁶⁶ Stec Groep (2020). 'Corona of niet, gemeenten verhogen grondprijzen, maar wel beperkt'.
'. <https://economie.rabobank.com/publicaties/2020/december/kwartaalbericht-woningmarkt/>

⁶⁷ de Volkskrant (2020, 15 oktober), 'De woningmarkt lacht de coronacrisis uit. Hoe kan dat?'.
<https://www.volkskrant.nl/economie/de-woningmarkt-lacht-de-coronacrisis-uit-hoe-kan-dat~b4e01ae9/>

⁶⁸ Marjolein in het Klein (2019), Tiny Houses en het Bouwbesluit.
<https://www.marjoleininhethetklein.com/2019/07/01/tiny-houses-en-het-bouwbesluit/>

7.2 Lokale situatie

In het coalitieakkoord van 2018-2022 van de gemeente Nieuwegein wordt er aandacht besteed aan wonen binnen de gemeente. Bewust van de krapte op zowel de huur- als koopmarkt wordt vooral ingezet op de doorstroming in de woningmarkt omdat Nieuwegein weinig mogelijkheden heeft om nieuwe woningen te realiseren⁶⁹. In het woonbeleid uit 2017 is opgenomen dat het woningbouwprogramma locaties aanwijst om 3.500 woningen te realiseren.

*'Het woningaanbod moet divers en kwalitatief goed zijn in toekomstbestendige, schone en veilige wijken. We onderscheiden ons in de populaire en groeiende stadsregio Utrecht door een combinatie van een levendige binnenstad en plezierig wonen in aantrekkelijke, groene wijken.'*⁷⁰

Als grote gebieden voor woningbouw zijn de Binnenstad, Blokhoeve en Rijnhuizen reeds in ontwikkeling. Er is veel draagvlak om deze gebieden verder door te ontwikkelen tot (gemengde) woongebieden. Met nieuwbouw wil de gemeente Nieuwegein vooral voorzien in woningen voor starters, stijgers, ouderen en zorg.

Tabel 9 Benchmark Ontwikkeling woningprijzen (Bron: CBS Statline)

Gemeente	2015	2016	2017	2018	2019	% 2015-2019
Alkmaar	€ 194.809	€ 214.497	€ 238.071	€ 262.519	€ 286.883	47%
Dronten	€ 212.987	€ 215.670	€ 230.916	€ 240.688	€ 255.563	20%
Den Helder	€ 151.360	€ 157.687	€ 161.280	€ 162.600	€ 175.079	16%
Nieuwegein	€ 190.917	€ 212.302	€ 241.070	€ 258.151	€ 278.325	46%

We zien in tabel 9 dat de gemiddelde woningprijs in Nieuwegein in de afgelopen vijf jaar met 46% is gestegen. Met name de laatste jaren zijn de prijzen flink gestegen. Door de ligging tegen de gemeente Utrecht, centraal in het land, goed ontsloten, is Nieuwegein populair onder potentiële huizenbezitters. Daardoor ligt de woningwaarde ontwikkeling hoger dan het landelijk gemiddelde van 37,8% in de periode 2015-2019.

Zoals beschreven in de vorige paragraaf zien we dat op landelijk niveau de huizenprijsontwikkeling (nog) geen last heeft van de coronapandemie. In de beginfase van de coronapandemie heeft de bouw van nieuwbouwlocaties vertraging ondervonden wegens verstoorde levering van materialen. We zien dat de bouw daar op dit moment geen last meer van ondervindt.

⁶⁹ Gemeente Nieuwegein (2018), Coalitieakkoord 2018-2022.
https://www.nieuwegein.nl/fileadmin/bestanden/Bestuur_en_organisatie/B_W/Coalitieakkoord_Nieuwegein_2018-2022.pdf. Geraadpleegd op 11 februari 2021.

⁷⁰ Gemeente Nieuwegein (2017), Woningbouwprogramma 2030.
https://www.nieuwegein.nl/fileadmin/bestanden/Inwoner/Wonen_in_Nieuwegein/Woningbouwprogramma_2030_definitief.pdf. Geraadpleegd op 10 februari 2021.

Tot slot benadrukken we dat het huidige woonbeleid in 2017 is vastgesteld. Vanaf 2017 is de woningmarkt nóg krapp(er) geworden. Het is van belang om nieuw woonbeleid vast te stellen (zie aandachtspunten). Dit zou dan kunnen samenvallen met de plannen van de bestuurstafel Gezonde woon- en leefomgeving van de U10/U16, dat zich vertaalt in het Ruimtelijk-economisch Programma (REP). In juli 2020 is een traject gestart om te onderzoeken in hoeverre de huidige woningvoorraad kwalitatief nog aansluit op de regionale woonbehoefte. Hiermee wordt bedoeld dat vanuit het Rijk vooral is gestuurd op kwantiteit (bouwen, bouwen en nog eens bouwen). Maar dat daarmee niet duidelijk is of - met name voor de langere periode - de juiste woningen worden toegevoegd.⁷¹

7.3 Aandachtspunten

Uit de quickscan is gebleken dat er op het gebied van woningbouw grote opgaven zijn. Er is grote behoefte aan nieuwe woningen. Tot dusver heeft de coronacrisis nog geen waarneembaar effect op de huizenprijzen. Daarnaast is de bouw amper gehinderd. Toch is het van belang om alert te zijn op ontwikkelingen en hierop te sturen. Op basis van onze bevindingen hebben we aandachtspunten geformuleerd.

Blijf bouwen

In 2017 is het huidige woonbeleid vastgesteld, waarin de ambitie is opgenomen om tot 2030 3.500 nieuwe woningen te realiseren. Om ervoor te zorgen dat er voldoende woningen zijn, blijven en komen, is het van belang om dergelijke plannen door te zetten. Daarnaast moet er aandacht zijn voor ontwikkelingen in de samenleving. Hiermee wordt bedoeld dat indien een (zware) economische crisis zijn intrede doet als gevolg van corona, de natuurlijke reactie van de markt is om zich onder druk van dalende woningprijzen en bij grote onzekerheden terug te trekken, waardoor de nieuwbouw van woningen stagneert.

Blijf als gemeente daarnaast in gesprek met woningbouwcorporaties en probeer de procedures voor bouwvergunningen en bestemmingsplanwijzigingen te versnellen om de woningbouw niet te vertragen. Behoud in het woningbeleid oog voor de veranderende wensen vanuit de samenleving. De coronacrisis zorgt bijvoorbeeld voor een grotere vraag naar woningen met tuin of een extra studeerkamer.

Jongeren zijn door de coronacrisis al hard getroffen. Er is een enorme vraag naar betaalbare woningen voor jongeren en starters. Zet in het bouwprogramma in op het realiseren van betaalbare woningen voor jongeren en starters.

Stimuleer het verduurzamen van woningen

Sinds het begin van de coronacrisis wordt er meer in de (eigen) woning geïnvesteerd. Mensen brengen meer tijd thuis door. Geld wordt in mindere mate uitgegeven aan recreatie, uitgaan en vakanties. Hierdoor blijft er budget over dat aan en in de woning besteed kan worden. Dit biedt voor de gemeente mogelijk een 'window of opportunity' voor het stimuleren van verduurzaming van woningen.

⁷¹ Utrecht10 (2020), Kwalitatieve woningmarktanalyse.
https://www.utrecht10.nl/media/filer_public/fc/92/fc92001b-ac5b-4c00-b44d-b5c818972025/20200617_wbo_regio_utrecht_7_inzichten_gwl.pdf. Geraadpleegd op 10 februari 2021.

Doordat mensen meer geld hebben en meer tijd thuis doorbrengen ligt er een kans om mensen over de streep te trekken om de woning te verduurzamen. De gemeente kan hierbij helpen door subsidie te verstrekken of mensen met andere prikkels te verleiden. Dit sluit overigens goed aan bij de duurzaamheidsambities van de gemeente Nieuwegein, waarbij reeds ingezet werd op het verduurzamen van woningen in het kader van de energietransitie.

Hernieuw het woonbeleid van Nieuwegein

Zoals beschreven wordt vanuit de regio U10/U16 onderzocht in hoeverre de huidige woonvoorraad kwalitatief aansluit bij de behoefte van potentiële bewoners. Daarnaast zien we dat het vele thuiswerken een mogelijk permanente verandering met zich meebrengt. Bewoners willen meer en betere woonruimte: ruimte voor thuiswerken en kwaliteit omdat meer in de eigen woning wordt geleefd. Door deze verandering in kwalitatieve zin, gecombineerd met de enorme krapte op zowel de koop- als de huurmarkt is het van belang dat de gemeente haar woonbeleid herzielt.

Maak in dit nieuwe woonbeleid de link met bijvoorbeeld de centrumvisies. Zo zal naar verwachting de winkelleegstand - waarbij corona de reeds ingezette trend heeft versterkt - toenemen, maar blijft de vraag naar woningen onverminderd groot. Stimuleer daarom compactere winkelgebieden en zet in op transformatie van winkelpanden aan de rand van de winkelcentra naar woningen.

Kijk verder dan de coronacrisis

De coronacrisis lijkt vooralsnog geen invloed te hebben op de grondwaardestijging. Op de lange termijn zijn de effecten niet te voorspellen waardoor het van belang is om flexibel om te gaan met de woningprogrammering. Indien bijvoorbeeld de nationale vraag naar woningen zou wegvallen, dan moeten gemeenten en ontwikkelaars in staat zijn om te herprogrammeren (duurdere woningen in plannen omzetten in goedkopere, zowel huur als koop). Ook bij de woningmarktcrisis (2008-2013) is dat gebeurd. Dit kan onder andere door verkavelingen en aantallen aan te passen. In andere gevallen leidt dat tot lagere opbrengsten voor ontwikkelaars (bij behoud van omzet). Het advies is om ontwikkelingen op de markt, met name prijsontwikkelingen te monitoren. Daarnaast dient er rekening gehouden te worden met tegenvallende gebiedsontwikkeling. Hierbij is adaptief programmeren en flexibel ontwerpen van belang.

Hoofdstuk 8 Onderwijs en buitenschoolse opvang

8.1 Landelijke ontwikkelingen

Op 15 maart 2020 werden de scholen en kinderdagverblijven voor het eerst gesloten. Dit duurde tot 11 mei 2020. Enkel voor kinderen van ouders in vitale beroepen was er opvang op school en kinderdagverblijf. Doordat leerkrachten online les gaven, betekende dit dat ouders een belangrijke rol kregen in het thuisonderwijs. Ouders met kinderen in het voortgezet onderwijs en het basisonderwijs moesten erop toezien dat hun kinderen hun schoolwerk maakten. Uit onderzoek door de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Maastricht blijkt dat dit niet voor elk gezin even makkelijk is. Zaken als het aantal contacturen, het hebben van een eigen kamer en het opleidingsniveau van de ouders hebben allemaal invloed op de mate waarin een kind succesvol thuisonderwijs kan genieten.⁷²

Toen de scholen weer open mochten, waren de uitdagingen op het onderwijsvlak niet verdwenen. Voor veel scholen is het lastig om altijd een docent voor de klas te hebben. Vanwege ziekteverschijnselen, of wanneer gewacht moest worden op de uitslag van een coronatest, kon er regelmatig geen les gegeven worden. Niet in alle gevallen kon er een passende vervanger gevonden worden. Hierdoor werden klassen geregeld naar huis gestuurd.⁷³

In december 2020 werden de scholen en de buitenschoolse opvang opnieuw gesloten. Tijdens deze tweede harde lockdown werd er door kinderopvangorganisaties en basisscholen alleen noodopvang geregeld. Kinderen van wie één of beide ouders een vitaal beroep hebben of kinderen waarbij door een bijzondere thuissituatie maatwerk vereist was, kwamen hiervoor in aanmerking.

Leerlingen in een kwetsbare situatie

Gemeenten zijn samen met de scholen verantwoordelijk om kwetsbare kinderen naar school of de kinderopvang te laten gaan. Zij bepalen gezamenlijk om welke kinderen het gaat. Dit heeft als doel om kwetsbare kinderen, voor wie thuis geen veilige of goede basis is, een plek te bieden.⁷⁴ Ten aanzien van Wmo en jeugdhulp kwam in de quickscan naar voren dat er tijdens de coronacrisis meer meldingen zijn van kindermishandeling. Het is dus van belang dat de gemeente in samenwerking met scholen en jeugdhulpaanbieders voldoende zicht heeft op welke kinderen in een kwetsbare positie zitten.

⁷² Bol, T et al. (2020, 20 juni). 'Thuisonderwijs tijdens de coronacrisis'

⁷³ <https://www.volkskrant.nl/economie/de-woningmarkt-lacht-de-coronacrisis-uit-hoe-kan-dat~b4e01ae9/>

⁷⁴ Les Op Afstand (2021). 'Kwetsbare Leerlingen'
<https://www.lesopafstand.nl/lesopafstand/veelgestelde-vragen/>

Ventilatiesubsidie schoolinstellingen

Inmiddels wordt er steeds meer gewerkt aan oplossingen om kinderen toch weer naar school te laten gaan. Zo is er meer duidelijkheid ontstaan over de rol van ventilatie bij de verspreiding van het coronavirus. Goede ventilatie en een gezond binnenklimaat zijn niet alleen belangrijk in het tegengaan van de verspreiding van virussen, maar ook in algemene zin bevorderlijk voor de gezondheid. Het Rijk heeft € 100 miljoen ter beschikking gesteld om het binnenklimaat van bestaande schoolgebouwen te verbeteren. Dit betreft de 'Specifieke uitkering ventilatie in scholen' (SUVIS). De subsidie vergoedt maximaal 30% van de totale kosten. Deze subsidie wordt aangevraagd door en verstrekt aan de gemeente. De gemeente zorgt ervoor dat het geld bij het schoolbestuur terecht komt.

8.2 Lokale situatie

Het coronavirus maakt het onderwijs kwetsbaar. In de gemeente Nieuwegein werd dit in oktober 2020 realiteit toen bekend werd dat negentien leerlingen en acht medewerkers op het Cals college in Nieuwegein positief waren getest op het coronavirus.⁷⁵ Ook op het Oosterlicht college was een corona-uitbraak in november 2020. Daardoor zaten zeven docenten en 40 leerlingen in thuisisolatie.⁷⁶ De Algemene Onderwijsbond geeft aan dat de RIVM-richtlijnen moeilijk te handhaven zijn op middelbare scholen. Daarnaast zouden leerlingen niet altijd een mondkapje dragen, wanneer dat wel zou moeten.⁷⁷

Wat verder opvalt bij de bestudering van openbare data is dat een relatief groot gedeelte van het personeel van onderwijsinstellingen ouder is dan 55 jaar.⁷⁸ Van het coronavirus is algemeen bekend dat ouderen er zieker van worden dan jongeren. De vergrijzing is vooral groot bij mannen: ruim één op de drie mannelijke docenten is 55 jaar of ouder. Bij vrouwelijke docenten is dit bijna één op de zes. Dit betekent dat een groot deel van het personeel kwetsbaar is voor het coronavirus en daar eerder klachten van zal ondervinden dan jonger personeel.

In de gemeente Nieuwegein zijn achttien primaire onderwijsvestigingen die zo'n 5.160 leerlingen huisvesten. Naast basisonderwijs volgen enkele duizenden leerlingen voortgezet onderwijs in Nieuwegein, verdeeld over zeven middelbare scholen.

⁷⁵ De digitale stad Nieuwegein (2020), 19 Leerlingen en 8 medewerkers op het Cals in Nieuwegein positief getest op het coronavirus.
<https://www.pen.nl/artikel/19-leerlingen-en-8-onderwijzers-op-het-cals-in-nieuwegein-positief-getest-op-het-coronavirus>.

⁷⁶ RTV Utrecht (2020, 20 november), Corona-uitbraak bij Oosterlicht College: 7 docenten en 40 leerlingen thuis.
<https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/2112657/coronauitbraak-bij-oosterlicht-college-7-docenten-en-40-leerlingen-thuis.html>

⁷⁷ AOb (2020, 2 oktober). 'Anderhalve meter vaak niet te handhaven'.
<https://www.aob.nl/nieuws/aob-in-het-mbo-is-anderhalve-meter-vaak-niet-te-handhaven/>

⁷⁸ CBS (2018), Een op de vijf leraren in basisonderwijs is 55-plus.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/17/een-op-de-vijf-leraren-in-basisonderwijs-is-55-plus>.

Voor het basisschoolonderwijs geldt dat men op school onderwijs kan bieden. Tijdens de eerste en tweede lockdown was dit tijdelijk niet het geval. In het voortgezet en middelbaar onderwijs volgen scholieren enkel les op school wanneer zij in hun examenjaar zitten. Uiteindelijk blijven er veel kinderen naar school gaan. De zorg voor een gezonde schoolomgeving is daarom van belang. Daarbij moet niet alleen gekeken worden naar het bouwbesluit waaraan voldaan dient te worden. Scholen kunnen zelf maatregelen treffen om extra te ventileren of middels de subsidie hun ventilatie te verbeteren.

Kwetsbare leerlingen en hulpmiddelen

Naast het opvangen van leerlingen in hun examenjaar is de gemeente verantwoordelijk om samen met de onderwijsinstelling en ketenpartners kwetsbare gezinnen in kaart te brengen, zodat de kinderen, indien zij hulp nodig hebben, opgevangen kunnen worden door de onderwijsinstelling. Daarnaast is voor het volgen van digitaal onderwijs een goed werkende laptop of pc van groot belang.

8.3 Aandachtspunten

Goed onderwijs is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Passende kinderopvang is noodzakelijk om ouders met vitale beroepen te ontlasten en kwetsbare kinderen op te vangen. Daarnaast is het voor de scholen mogelijk via de gemeente subsidie aan te vragen voor het verbeteren van de ventilatie. Op basis van onze bevindingen hebben we aandachtspunten geformuleerd.

Breng kwetsbare gezinnen in kaart en bied hulp bij onderwijs

Bij de sector Wmo en Jeugd gaven we al aan dat het van belang is om kwetsbare gezinnen in het vizier te hebben. We bevelen de gemeente aan om samen met scholen en ketenpartners, zoals Vitras Nieuwegein, kwetsbare gezinnen in kaart te brengen. Afhankelijk van de gezinssituatie kan hen hulp geboden worden. De kinderen kunnen geholpen worden door hen overdag onder te brengen bij scholen en de kinderopvang. Een goed voorbeeld is de bijzondere bijstand, die wordt toegepast in een van de benchmarkgemeenten. Gezinnen die niet beschikken over een goede laptop of pc voor thuisonderwijs kunnen dit middels bijzondere bijstand aanvragen bij de gemeente.⁷⁹

Wijs scholen op de Specifieke Uitkering Ventilatie In Scholen (SUVIS)

Het Rijk stelt € 100 miljoen beschikbaar voor de verbetering van het binnenklimaat van bestaande schoolgebouwen. De financiering heeft met name betrekking op de bouw- en installatiekosten. Gemeenten zijn belast met de aanvraag. We bevelen de gemeente Nieuwegein aan om samen met scholen in kaart te brengen of zij in aanmerking komen voor de subsidie. De subsidieaanvraag kan tot 30 juni 2021 ingediend worden via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvO).⁸⁰

⁷⁹ Gemeente Alkmaar (2020). 'Bestuursrapportage II 2020'.

⁸⁰ Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2021). 'Specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS)'.

Denk mee over alternatieve onderwijslocaties

Schoolklassen zijn tegenwoordig groot, groepen van 30 leerlingen zijn geen uitzondering. Met de grootte van de huidige lokalen is het voor leerlingen lastig om voldoende afstand te bewaren. Voor leraren, waarvan in het basisonderwijs een op de vijf leraren ouder is dan 55 jaar, kan dit een intimiderend effect hebben. We bevelen de gemeente Nieuwegein aan om samen met scholen te kijken naar alternatieve locaties waar tijdelijk lessen of toetsen gegeven kunnen worden. Dit om een situatie te creëren waar docenten zich veilig voelen en voldoende afstand bewaard kan worden.

Werk samen met onderwijsinstellingen

Door de coronacrisis vinden leerlingen en studenten moeilijker een praktijkstage. Studenten van de pabo (bijvoorbeeld de Marnix Academie in Utrecht) zouden ingezet kunnen worden om leraren en docenten te ondersteunen. Docenten staan immers ook onder druk door uitval van collega's, het moeten aanbieden van (digitaal) onderwijs en het zorg dragen voor kwetsbare leerlingen die fysiek onderwijs krijgen. Naast studenten zouden ook zij-instromers ingezet kunnen worden om leraren te ontlasten. Zij kunnen dan ingezet worden op (vakantie)scholen, bij het geven van extra bijlessen, remedial training of het ondersteunen van kwetsbare leerlingen. Dit om leerachterstanden te voorkomen.

De gemeente kan faciliteren in de verbinding tussen studenten, onderwijsinstellingen en scholen. De gemeente kan ook locaties ter beschikking stellen waarin bijles of onderwijs gegeven kan worden. Volgens jeugdonderzoekers van de Universiteit Utrecht is het inlopen van leerachterstanden complex, maar niet onmogelijk.⁸¹

⁸¹ Universiteit Utrecht (2021). Jeugdonderzoekers bezorgd over corona-achterstanden onderwijs.

Hoofdstuk 9 Participatie

9.1 Landelijke ontwikkelingen

Uit onderzoek van Divosa (2020) concluderen we dat de instroom in de bijstand sinds de coronacrisis in alle leeftijdsgroepen groeit, maar het sterkst is bij mensen onder de 35 jaar. De instroom in de bijstand van mensen tot 27 jaar groeide met 37% en voor oudere leeftijdsgroepen is dit tussen de 7% en 25%.⁸² De grootste instroom vond plaats vanuit de horeca, evenementensector en de uitzendbranche, vooral onder werknemers tot 27 jaar (Barendregt e.a., 2020).

In maart 2020 is het aantal aanvragen voor algemene bijstand ten opzichte van februari 2020 gestegen met 54% en in april 2020 was het stijgingspercentage 78% (op basis van 158 onderzochte gemeenten). In mei 2020 nam dit percentage aanvragen weer af, maar ligt dit alsnog hoger dan voor de coronacrisis.⁸³ Daarnaast is het aantal werklozen in de afgelopen drie maanden gestegen van 131.000 naar 404.000 in juni. Dat is 4,3% van de beroepsbevolking.⁸⁴

In eerste instantie is vooral de flexibele schil getroffen, zoals werknemers met een tijdelijk contract, starters en inhuur. Ook onder zzp'ers is sprake van verborgen werkloosheid, doordat zij minder inkomsten hebben maar nog geen recht hebben op een bijstandsuitkering. Daar staat wel tegenover dat met behulp van de economische regelingen vanuit het Rijk, veel werkgevers personeel kunnen behouden voor als de economie weer aantrekt. De steunpakketten vanuit het Rijk leggen in die zin de basis voor het herstel straks, maar kan een diepe recessie in de toekomst mogelijk niet voorkomen.

De effecten van een crisis zijn nooit volledig te voorspellen. We kunnen wel concluderen dat de ontwikkeling van de bijstand de ontwikkeling van de economie volgt. Blijft het aantal banen en vacatures achter, dan zal de bijstand blijven groeien. Zeker als WW-uitkeringen aflopen, zzp'ers hun bedrijf niet kunnen voortzetten en mensen in de schulden komen door het uitblijven van inkomsten. Mensen die geen andere middelen van bestaan hebben, zullen dan een bijstandsuitkering aanvragen. Als de economie aantrekt, zal de instroom in de bijstand dalen en de uitstroom toenemen. We verwachten dat de werkloosheid in 2021 oploopt naar 6,4% (waarschijnlijk vanaf Q3 en Q4 een sterke toename) en mogelijk oploopt naar 7,9% in 2022.⁸⁵ Dit zal zich uiteindelijk vertalen naar een sterke toename van het aantal bijstandsgerechtigden.

⁸² Divosa (2020). *Nog steeds veel bijstandsaanvragen*.

⁸³ CBS (2020). *Aantal werklozen in juni gestegen tot 404.000*.

⁸⁴ Divosa (2020). *Piek in aanvragen bijstand voorbij, uitstroom blijft dalen*.

⁸⁵ ABN AMRO (2020), Veerkracht bedrijven bepaalt coronaherstel.

https://www.abnamro.nl/nl/media/sectorprognoses_17_december_2020_tcm16-95105.pdf
Geraadpleegd op 10 februari 2021.

Het CBS heeft in 2010 een aantal effecten van de economische crisis in kaart gebracht waarbij wordt gekeken naar geslacht, leeftijd en herkomst. De gevolgen kunnen als volgt worden samengevat⁸⁶:

- Vrouwen hebben minder last van de crisis dan mannen.
- Gevolgen van de crisis slaan neer op alle leeftijdsgroepen, alhoewel de groei van de stroom van arbeid naar uitkering het sterkst is bij 25- tot 44-jarigen.
- Personen met een niet-westerse migratieachtergrond zijn kwetsbaarder dan personen met een Nederlandse achtergrond.
- Ruim de helft van de WW'ers stroomt binnen een half jaar weer uit, maar ouderen stromen minder snel de WW uit.
- Personen met een Nederlandse achtergrond en personen met een migratieachtergrond stromen even snel de WW uit.

Dergelijke effecten zijn ook nu te verwachten. Toch zullen de gevolgen op sommige vlakken anders zijn. Dit heeft te maken met het feit dat bepaalde sectoren gesloten zijn, blijven en niet op volle sterkte kunnen opereren de aankomende tijd. Hierbij kan gedacht worden aan activiteiten in de horeca-, evenementen- en toerismesector.

9.2 Lokale situatie

In de bestuursrapportage staat beschreven dat de gemeente vanwege de coronacrisis een toename in financiële hulpvraag kan verwachten. Via de Tozo-regeling en de tijdelijke regeling tegemoetkoming loonkosten worden veel werkenden voorzien van een inkomen.

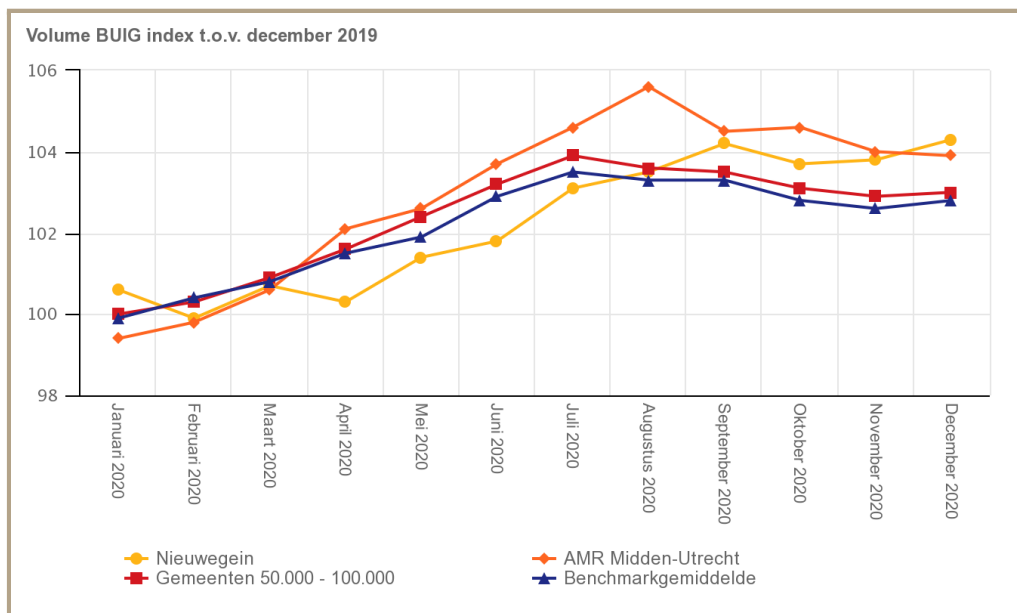
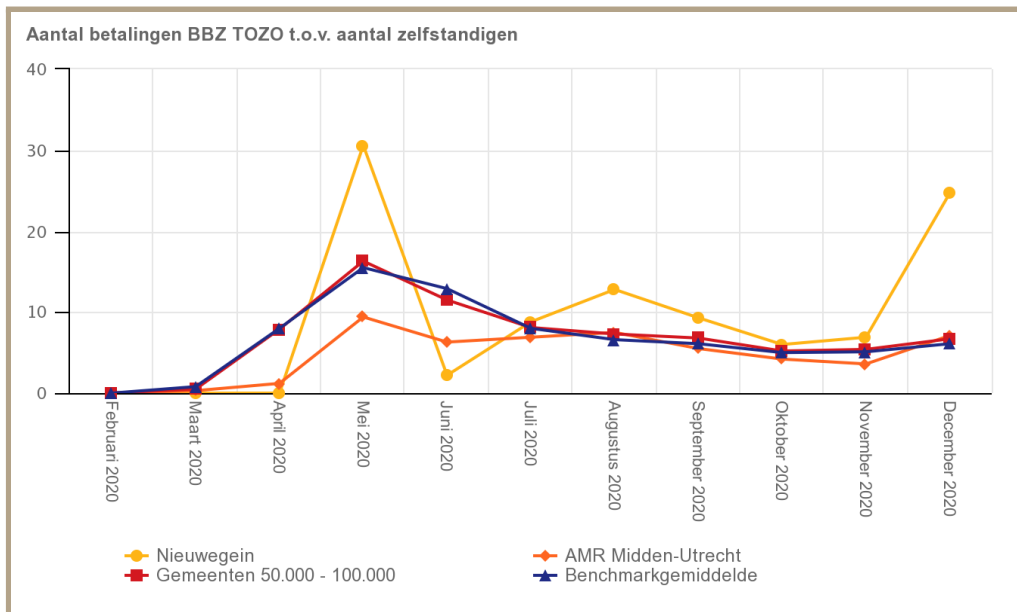
In 2019 ontvingen per 1.000 inwoners er 38,6 een bijstandsuitkering. Daarmee ligt het bijstandsgemiddelde lager dan in Nederland (46) en de gemeente Utrecht (71,7). Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het bijstandsbestand is de Divosa Benchmark Werk en Inkomen geraadpleegd. In de volgende figuur is het volume BUIG⁸⁷ van de gemeente Nieuwegein vergeleken met het gemiddelde van de arbeidsmarktregio Midden-Utrecht, gemeenten in dezelfde grootteklasse en het benchmarkgemiddelde. Het volume BUIG betreft het aantal betalingen algemene bijstand (18 tot AOW-gerechtigde leeftijd), IOAW/Z en Bbz Levensonderhoud. Hieruit kan worden opgemaakt dat het volume BUIG in Nieuwegein in 2020 is toegenomen, maar in het tweede kwartaal een minder sterke stijging kende dan in de vergelijkingsgroepen. Begin derde kwartaal neemt het volume BUIG sterker toe waarna eind derde en begin vierde kwartaal een afvlakking zichtbaar wordt en het niveau vergelijkbaar is het de gemeenten in de arbeidsmarktregio.

Sinds maart 2020 kunnen zelfstandig ondernemers een beroep doen op de Tozo. De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) voorziet in een aanvullende uitkering voor levensonderhoud als het inkomen door de coronacrisis tot onder het sociaal minimum daalt. En in een lening voor bedrijfskapitaal om liquiditeitsproblemen als gevolg van de coronacrisis op te vangen.

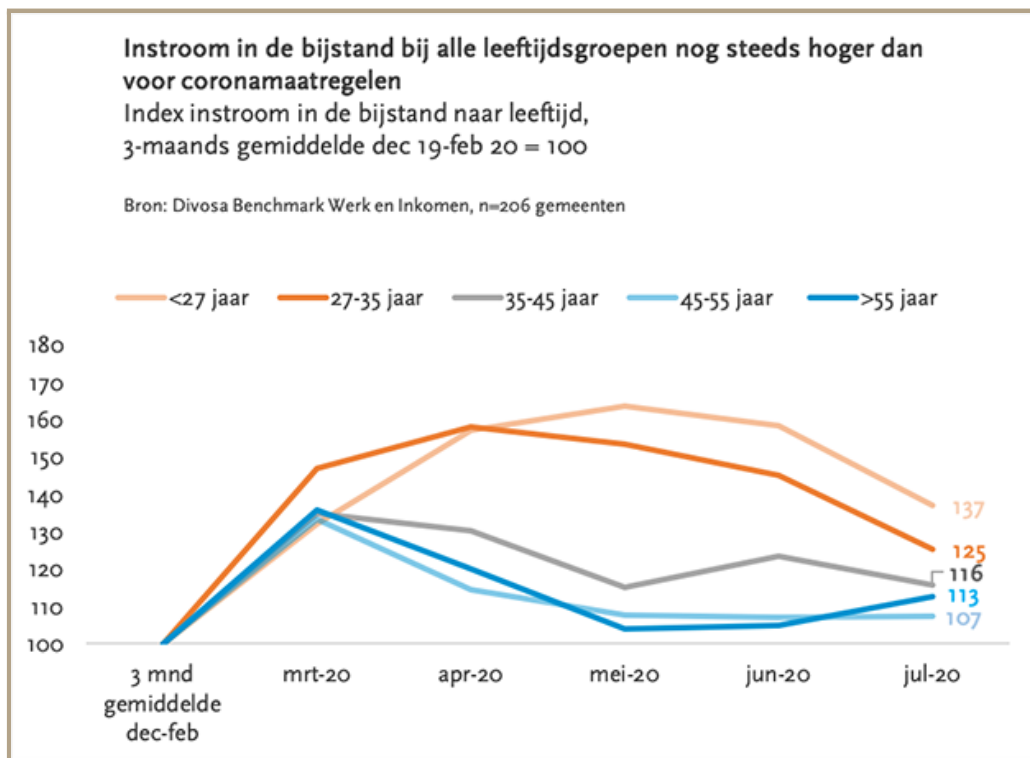
⁸⁶ CBS (2010). *Werknemers verliezen banen door crisis, grote uitstroom naar WW-uitkering.*

⁸⁷ Divosa Benchmark Werk en Inkomen (2021).

In de gemeente Nieuwegein is het aantal Tozo-uitkeringen ten opzichte van het aantal zelfstandigen in mei 2020 gemiddeld hoger dan in de vergelijkingsgroepen. Een mogelijke verklaring kan worden gevonden in registratie en verwerking van voorschotten. In de daaropvolgende maanden is het beeld vergelijkbaar tot december 2020, waar een sterke toename van het aantal betalingen BBZ Tozo ten opzichte van het aantal zelfstandigen zichtbaar wordt.

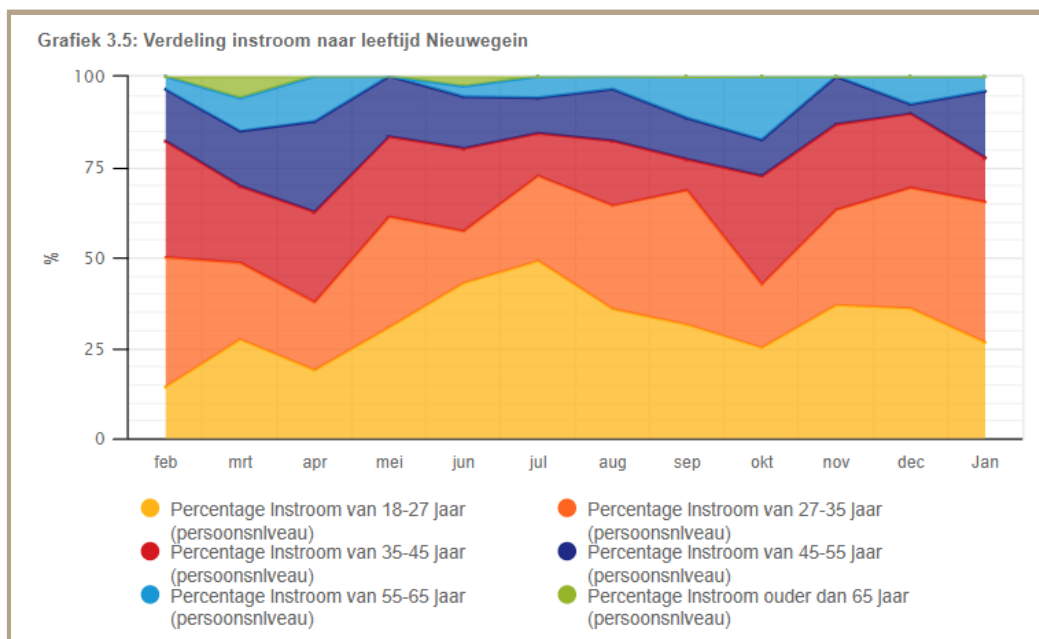

Er is in de Divosa Benchmark Werk en Inkomen ook gekeken naar leeftijdsgroepen en de toename van het aantal bijstandsaanvragen. Onderzoek van Divosa wijst uit dat de instroom van jongeren (18-27 jaar) het afgelopen jaar sterker vertegenwoordigd was dan instroom uit andere leeftijdsgroepen. De instroom van jongeren in de bijstand is altijd hoger dan bij ouderen, maar de economische tegenwind versterkt dit patroon. Hoe jonger iemand is, hoe groter de kans dat iemand een flexibel contract heeft en geen of weinig WW-rechten heeft opgebouwd. Zodra het economisch beter gaat, komen deze mensen ook als eerste weer aan het werk. Voor 55-plussers die in de bijstand stromen, is het een stuk lastiger om weer terug te keren op de arbeidsmarkt.⁸⁸

⁸⁸ Divosa (2021). *Nog steeds veel bijstandsaanvragen, groei loonkostensubsidie afgeremd*.

In onderstaande figuur is de ontwikkeling van instroom in de bijstand naar leeftijd over 2020 van de gemeente Nieuwegein weergegeven. Overeenkomstig het landelijk beeld is een duidelijke toename van de instroom in de leeftijdscategorie 18 tot 27 jaar ten opzichte van de overige leeftijdsgroepen te zien. In de zomerperiode neemt de instroom voor deze leeftijdsgroep licht af, grotendeels veroorzaakt door uitstroom wegens onderwijs. In september neemt de instroom van deze leeftijdsgroep echter weer toe. Daarnaast neemt de instroom in de leeftijdsgroep 27 tot 35 jaar toe, voornamelijk in het laatste kwartaal van 2020. De instroom is door het jaar heen voor de hogere leeftijdsgroepen in Nieuwegein juist afgenomen.

Er is in de benchmark ook gekeken naar leeftijdsgroepen en de toename van het aantal bijstandsaanvragen voor de gemeente Nieuwegein. Wat opvalt, is dat er met name een stijging is te zien onder de leeftijdsgroepen 18 tot 27 en 27 tot 35 jaar. Het absolute aantal jongeren is echter kleiner dan de ouderen (vanaf 45 jaar), maar kent relatief een sterke(re) toename in het bijstandsbestand. Dit lijkt erop te duiden dat de doelgroep jongeren vooralsnog het meest de effecten voelt van de crisis. Bij de doelgroep 45 tot 55 jaar is daarentegen een lichte daling van de vertegenwoordiging in het bestand te zien, zowel absoluut als relatief. De uiteindelijke effecten van de crisis worden waarschijnlijk pas later in het jaar of begin volgend jaar zichtbaar in de cijfers. Het is dus zaak om deze signalen goed te blijven monitoren.

Tabel 10 Aantal en percentage personen algemene bijstand naar leeftijd in Nieuwegein

	December 2019		December 2020		Dec '19 – Dec '20
	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage	Ontwikkeling %
18-27 jaar	129	9,6%	164	11,7%	+21,3%
27-35 jaar	220	16,4%	250	17,8%	+12,0%
35-45 jaar	311	23,1%	323	23,0%	+3,7%
45-55 jaar	361	26,9%	336	23,9%	-7,4%
55-65 jaar	290	21,6%	301	21,4%	+3,7%
65 jaar +	34	2,5%	33	2,3%	-3,0%
Totaal	1.345	100%	1.407	100%	+4,4%

9.3 Aandachtspunten

In voorgaande hoofdstukken hebben we enkele te verwachten effecten op het bijstandsbestand benoemd. Hieruit blijkt dat, net als in de vergelijkingsgroepen, het aantal bijstandsuitkeringen in Nieuwegein is toegenomen, voornamelijk in het tweede en derde kwartaal van 2020. Ondanks dat de coronacrisis al een jaar duurt, zijn de daadwerkelijke effecten nog moeilijk te voorspellen. Het is nog onduidelijk wanneer, hoe en op welke wijze sectoren geopend gaan worden en welke economische effecten er zullen optreden in de toekomst. Op dit moment is het – met de effecten van de vorige crisis in gedachten – vooral zaak om de signalen die nu waarneembaar zijn en de komende maanden duidelijker zullen worden, goed te blijven monitoren.

Het signaal dat nu naar voren komt in Nieuwegein is dat jongeren (doelgroep tot 35 jaar) het meest de effecten voelen van de crisis. De groep ouderen (55+) kent in Nieuwegein een lichte toename. Dit blijkt ook uit onderzoek van het CBS waarin ook wordt aangegeven dat het aantal ouderen met een WW-uitkering fors is gestegen. Op basis van onze bevindingen hebben we aandachtspunten geformuleerd. Indien mogelijk lichten we dit toe met voorbeelden uit de praktijk.

Zorg ervoor dat kwetsbare doelgroepen die de afgelopen jaren aandacht kregen niet tussen wal en schip belanden

Door de te verwachten groei van het bijstandsbestand met klanten (zonder beperking en met 100% arbeidspotentieel) die als gevolg van de crisis in de bijstand terechtkomen, bestaat het risico dat kwetsbare doelgroepen, zoals jongeren met een arbeidsbeperking, statushouders en oudere werkzoekenden, minder aandacht krijgen. Het is daarom verstandig om na te denken over (hernieuwd) doelgroepenbeleid of een gesplitste aanpak waarmee ook de kwetsbare groep de aandacht krijgt die ze nodig hebben.

Leer van voorgaande crises bij het aan het werk helpen van kwetsbare doelgroepen

In de wetenschap is veel geschreven over *crisis induces learning*. Het is van belang dat lessen uit de vorige crisis meegenomen worden. Tijdens de kredietcrisis was merkbaar dat jongeren snel in de bijstand terechtkwamen, maar er ook weer snel uitstroomden. Het is daarom belangrijk dat er extra ingezet wordt op doelgroepen die moeilijk uit de bijstand komen. Kwetsbare groepen bestaan met name uit schoolverlaters en ouderen (55+).

Voor jongeren voor wie een startkwalificatie (nog) een brug te ver is, kan een intensieve periode van werken en leren uitkomst bieden. Het doel is dan het behalen van een mbo-diploma en het voorzien in een eigen inkomen. Ouderen kunnen geholpen worden middels trainingen op het gebied van presenteren en solliciteren. In sommige gevallen worden er premies betaald aan intermediairs die een dienstverband van bijvoorbeeld een jaar aanbieden. Tot slot kan de gemeente een premie geven aan de werkzoekende voor het volgen van een training of cursus die de kans op werk vergroot.⁸⁹

Stuur op behoud van werkgelegenheid voor jongeren op de arbeidsmarkt

Zoals beschreven neemt op de korte termijn de werkloosheid onder jongeren (en flexwerkers, werknemers met tijdelijke contracten en zzp'ers) toe. Jongeren moeten geen verloren generatie worden. Ze hebben moeite met het vinden van een woning en het vinden van een eerste baan of stageplaats. Het is van belang om jongeren te behouden in de gemeente. Steun deze groep dus gericht. Bied jongeren perspectief en voorkom dat ze in de (financiële) problemen raken door bijvoorbeeld meer beschut werk te creëren, meer loonkostensubsidie te verstrekken of intensievere begeleiding op scholen op te zetten. Hierdoor kunnen jongeren mee blijven doen.

⁸⁹ Sociaal-Economische Raad (2020). *Neem kwetsbare groepen mee op de arbeidsmarkt*